

Ministerie van Klimaat en
Groene Groei

**Gespreksnotities Borselse- en
Provinciale Voorwaarden**

Datum	4 september 2025
Status	Definitief

Inhoud

Voorwaardenpakket 1 Bouwruimte en logistiek	4
Borselse voorwaarde 1.1 Kerncentrales en toekomstige industriële ontwikkelingen in zeehaven en industriegebied 't Sloe	4
Provinciale voorwaarde Behoud van de Sloerand	4
Borselse voorwaarden 1.2 en 1.3 Regulering bouwverkeer en Bouwverkeer scheiden van fietsverkeer	5
Borselse voorwaarde 1.4 Onderzoek verdiept bouwen: horizonsvervuiling voorkomen	7
Voorwaardenpakket 2 Veiligheid en gezondheid	8
Borselse voorwaarde 2.1 Waarborgen sociale veiligheid.....	8
Borselse voorwaarde 2.2 Waterveiligheid en financiering hiervan.....	9
Provinciale voorwaarde Veiligheid	9
Borselse voorwaarde 2.3 Bescherming in ramp- en crisissituaties	10
Provinciale voorwaarde Veiligheid	10
Borselse voorwaarde 2.4 Monitoring en handhaving van de impact op de fysieke gezondheid van de inwoners van de gemeente Borsele.....	11
Borselse voorwaarde 2.5 Zorgvoorzieningen voor werknemers gegarandeerd	12
Borselse voorwaarde 2.6 Kernaafval veilig verwerken en concreet zicht op definitieve berging	13
Voorwaardenpakket 3 Klimaat, energie en duurzaamheid	14
Borselse voorwaarde 3.1 Benutting restwarmte	14
Borselse voorwaarde 3.2 Investeren in Zeeuws energienetwerk	14
Borselse voorwaarde 3.3 De realisatie van (energie)projecten mag niet ten koste gaan van duurzame energieontwikkelingen en realisaties	15
Voorwaardenpakket 4 Landschap, natuur en recreatie	17
Borselse voorwaarde 4.1 Behoud en versterking van het Natura-2000-gebied Westerschelde vóór, tijdens en na de realisatie van grootschalige energieprojecten	17
Borselse voorwaarde 4.2 Aaneengesloten groenbuffer tussen industrie en omgeving	18
Provinciale voorwaarde Behoud van de Sloerand	18
Borselse voorwaarde 4.3 Geen impact op het huidige landschap: geen hoogspanningsmasten en koeltorens	20
Provinciale voorwaarde Geen nieuw bovengronds kabeltracé door de Zak van Zuid-Beveland en Kapelle-Reimerswaal (Borssele – Bergen op Zoom)	20
Provinciale voorwaarde Geen koeltorens.....	20
Borselse voorwaarde 4.4 Integraal Rijksinpassingsplan	22
Borselse voorwaarde 4.5 Behouden en verbeteren van de Kaloot.....	23
Voorwaardenpakket 5 Communicatie en draagvlak	24
Borselse voorwaarde 5.1 Alles omvattende informatie over alle projecten	24

Borselse voorwaarde 5.2 Eerlijke en begrijpelijke voorlichting over alle projecten	25
Provinciale voorwaarde Actuele, juiste en zorgvuldige informatievoorziening	25
Borselse voorwaarde 5.3 Eerlijkheid over draagvlak.....	27
Voorwaardenpakket 6 (Bouw)overlast	28
Borselse voorwaarde 6.1 Normering, overtreding en handhaving	28
Borselse voorwaarde 6.2 Communicatie en inspraak voor en tijdens de bouw.....	29
Borselse voorwaarde 6.3 Respecteer de zondagsrust.....	30
Voorwaardenpakket 7 Eigenaarschap.....	32
Borselse voorwaarde 7.1 Alle energieprojecten, en zeggenschap daarover in Nederlands beheer voor zover mogelijk.....	32
Voorwaardenpakket 8 Huisvesting, wonen, leefbaarheid en voorzieningen.....	34
Borselse voorwaarde 8.1 Behouden en uitbreiden openbaar vervoer.....	34
Borselse voorwaarden 8.2 en 8.3 Dorpen niet overbelasten: huisvesting voor werknemers/ Gemeentelijk beleid gericht op de huisvesting van arbeiders	34
Borselse voorwaarde 8.4 Impact bouw: lokale bevolking niet de dupe!.....	35
Borselse voorwaarde 8.5 Voorzieningen ten behoeve van de werknemers	36
Borselse voorwaarde 8.6 Lokale ondernemers laten profiteren van energieprojecten	37
Voorwaardenpakket 9 Onderwijs, kennis en economische ontwikkeling	39
Borselse voorwaarde 9.1 Ondersteuning lokale onderwijsinstellingen	39
Borselse voorwaarde 9.2 Duurzame energiecampus Zeeland	40
Voorwaardenpakket 10 Compensatie en schadeloosstelling	41
Borselse voorwaarde 10.1 Bovenwettelijke ruimtelijke compensatie voor alle projecten afzonderlijk.....	41
Borselse voorwaarde 10.2 Geld terugvloeien naar de regio	42
Borselse voorwaarde 10.3 Behoud en versterken van voorzieningen voor verschillende bevolkingsgroepen en leeftijden in alle dorpen.....	42
Borselse voorwaarde 10.5 Compensatie voor huishoudens/MKB.....	42
Borselse voorwaarde 10.4 Reductie overlast andere bedrijven in Sloegebied	43
Borselse voorwaarde 10.6 Schadeloosstelling, buiten het compensatiefonds om	43
Bijlage.....	45
Begrippenlijst	45

Voorwaardenpakket 1 Bouwruimte en logistiek

In dit voorwaardenpakket worden verschillende voorwaarden gesteld voor de afbakening van de bouwruimte en aan de logistiek die nodig is voor de bouw van de kerncentrales.

Borselse voorwaarde 1.1 Kerncentrales en toekomstige industriële ontwikkelingen in zeehaven en industriegebied 't Sloe

Provinciale voorwaarde Behoud van de Sloerland

Inhoud

Belang

De Sloerland is de natuurlijke groene zone tussen het industriegebied en de leefomgeving van de inwoners van de Sloedorpen. De provincie Zeeland wil daarom dat de Sloerland in alle gevallen gehandhaafd wordt. In de Borselse voorwaarden wordt hierover aangegeven dat zowel de kerncentrales als andere energieprojecten en hun bouwterreinen, inclusief bijgebouwen kantoren en parkeerplaatsen, binnen het Sloegebied moeten liggen.

Borselse voorwaarde 1.1

- Afbakening van de bouwruimte: kerncentrales en andere energieprojecten en hun bouwterreinen (alsmede bijgebouwen kantoren, parkeerplaatsen) moeten binnen het Sloegebied.
- Met name de gebouwen t.b.v. kerncentrales, centraal in het Sloegebied plaatsen, op een zo groot mogelijke afstand van de Sloerlanddorpen om overlast te beperken.
- Te weten het gebied tussen Weelhoekweg, Europaweg Zuid, Europaweg Oost, Borsselsedijk, Bernhardweg west (N62), Krukweg, Koedijk, Rithemsestraat, Westerschelde en de Kaloot. Dus: binnen het bestaande bestemmingsplan Zeehaven- en industrieterrein Sloe 2018 zoals vastgesteld op 07-02-2019.

Provinciale voorwaarde

De Sloerland dient in elk scenario gehandhaafd te worden en op geen enkele manier worden betrokken als (potentieel) gebied in alle ontwikkelingen van de eventueel te bouwen kerncentrales en/of het langer openhouden van de huidige kerncentrale alsmede alle andere opgaven en transitie in het Sloegebied. Zie voor verdere onderbouwing de provinciale voorwaarden.

Reactie voor een gesprek vanuit het ministerie van KGG

Wat de mogelijke bouw van twee kerncentrales betekent voor de Sloerland is nog niet te zeggen op basis van de onderzoeken die tot nu toe zijn afgerond. Het ministerie van Klimaat en Groene Groei (ministerie van KGG) begrijpt het belang en de wens voor het behouden van de Sloerland. Het is duidelijk dat behoud hiervan belangrijk is voor de regio en daarom zullen Rijk en de regio zich gezamenlijk inspannen om op zoek te gaan naar (tijdelijke) opslag- en bouwterreinen binnen het Sloegebied.¹

¹ https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2025Z09636&did=2025D22012

In opdracht van het ministerie van KGG voerden drie technologieleveranciers voor kerncentrales technische haalbaarheidsstudies uit op het EPZ-terrein. Een onafhankelijk bureau heeft de bevindingen vervolgens gecontroleerd in de zogenaamde Third Party Review (TPR). Amentum concludeert dat voor twee kerncentrales meer ruimte nodig is dan alleen de EPZ-locatie zoals deze onderzocht is in de haalbaarheidsstudies. Tijdens de bouw is er namelijk extra werkruimte, transportruimte en woonruimte voor arbeiders nodig. Hoe verder weg deze werkruimte ligt van de bouwlocatie, hoe meer verkeersbewegingen nodig zijn, hoe langer het project duurt en hoe duurder het wordt.

Er zijn in deze fase nog veel onzekerheden over de exacte hoeveelheid ruimte die nodig is voor de bouw. In de volgende fase van de projectprocedure (nadat de voorkeursbeslissing is genomen) wordt in het project-MER meer concreet gemaakt hoe de benodigde ruimte voor de bouw ruimtelijk uitpakt. Een definitieve inrichting van de ruimte zal uiteindelijk pas inzichtelijk worden bij het vaststellen van het detailontwerp door de technologieleverancier.

Hoe zit dit met andere Rijksenergieprojecten in deze regio?

De hoogspanningsverbinding 380 kV Zeeuws-Vlaanderen speelt zich af ten zuiden van het Sloegebied/Sloerland. Het waterstofnetwerk Zuidwest-Nederland wordt ondergronds aangelegd. Voor beide projecten zijn deze voorwaarden daarom niet van toepassing.

In het programma VAWOZ 2031-2040 (Verbindingen aanlanding wind op zee) wordt gekeken naar mogelijke locaties die geschikt zijn voor aanlandingen van elektriciteitskabels van windparken op zee, o.a. in Zeeland (regio Zeeuws-Vlaanderen en/of het Sloegebied). Voor deze aanlandingen is een converterstation nodig van 5,5 hectare en een elektrolyser van 10 tot 20 hectare. In Midden-Zeeland (ten noorden van de Westerschelde) is het Sloegebied het voorkeurszoekgebied voor een converterstation en elektrolyser voor een nieuwe aanlanding bij Borssele voor na 2030.

Alle locaties die voldoen aan de technische en ruimtelijke inpasbaarheidscriteria van een converterstation/elektrolyser worden onderzocht. In de onderzoeksfase kan niet uitgesloten worden dat sommige locaties ook buiten het Sloegebied liggen. Ook hier geldt dat de wens van de regio voor het behouden van de Sloerland bekend is. In het programma wordt deze wens daarom al meegewogen bij het zoeken naar concrete gebieden. Daarnaast worden de ambities en wensen van de regio meegenomen in de onderzoeken met betrekking tot het thema 'toekomstvastheid' en 'omgeving'. Voor de voorkeursalternatieven in programma VAWOZ wordt later een rijksprojectprocedure gestart gericht op vergunningverlening en realisatie.

Borselse voorwaarden 1.2 en 1.3 Regulering bouwverkeer en Bouwverkeer scheiden van fietsverkeer
--

Inhoud

Belang

In deze voorwaarden worden verschillende specifieke reguleringen voorgesteld voor het bouwverkeer van de kerncentrales. Er wordt in de voorwaarden aangegeven dat er zorgen zijn over onveilige situaties in het verkeer, trilling en geluidsoverlast

Borselse voorwaarden 1.2 en 1.3

- Voor werkvervoer dienen uitsluitend de A58 en N62 gebruikt te worden buiten de piekmomenten (spits).
- De logistiek, aan- en afvoer gaat voor minimaal 75% over water en spoor. De overige (maximaal) 25% over de weg.
- Met een nulmeting voor de start van de grootschalige projecten kan tijdens de bouw gemonitord worden of deze overschreden wordt (zero tolerance).
- Wanneer deze overschreden wordt staat daar een boete tegenover, te betalen aan de gemeente.
- Borssele dient een extra ontsluitingsroute te krijgen vanaf de N62, onafhankelijk van het Sloegebied, waardoor bouwverkeer gescheiden wordt van woon-werkverkeer richting dorp.
- Parkeren voor bouwverkeer buiten de gemeente Borsele: 15 km verderop met pendelbus.
- Bouwverkeer geheel scheiden van regulier fietsverkeer. We gaan daarbij uit van de bouwroute A58-N62-Europaweg-Oost, waarbij Europaweg-Oost speciale aandacht vraagt, want daar is een beveiligde fietsersoversteekplaats nodig.

Reactie voor een gesprek vanuit het ministerie van KGG

Het reguleren van bouwverkeer is belangrijk voor de veiligheid en de leefbaarheid van de omgeving. De vraag is niet of maar hoe aan deze wens invulling kan worden gegeven. Het streven is hierbij te zorgen voor optimale veiligheid tijdens de bouw voor alle verkeersgebruikers. De wijze waarop zal duidelijk worden in een later stadium van het project.

Het ministerie van KGG doet nu onderzoek naar de te verwachten effecten van de bouw van twee kerncentrales op verschillende locaties. De resultaten hiervan komen in het plan-MER en een Integrale Effecten Analyse (IEA). In het plan-MER wordt onder andere ingegaan op de effecten op het verkeer en de verkeersveiligheid. Daar hoort ook een nulmeting bij, waarmee de huidige verkeerssituatie in beeld wordt gebracht.

De andere wensen komen pas in een latere fase aan bod, namelijk bij de vergunningsaanvraag. Het opstellen van een verkeers- en verkeersveiligheidsplan zal onderdeel zijn van het vervolgproces, benodigd voor de (voorbereiding van) de bouw en exploitatie van kerncentrales. De deelneming zal over verkeer ook spreken met de gemeente.

In de tussentijd kunnen richtlijnen worden opgesteld voor de technologieleverancier om overlast door bouwverkeer zoveel mogelijk te vermijden en deze te toetsen bij de technologieleverancier.

Over de voorwaarde met betrekking tot de boete gaat KGG graag in gesprek. Allereerst om duidelijk te krijgen waar exact de zorg zit en met welk doel een boete gewenst zou zijn. Vervolgens kan worden gekeken wat binnen de geldende juridische kaders mogelijk is.

Hoe zit dit met andere Rijksenergieprojecten in deze regio?

Voor de nieuwe hoogspanningsverbinding Zeeuws-Vlaanderen zal een verkeersplan gemaakt worden en wordt het aantal verkeersbewegingen zoveel mogelijk beperkt. Dat geldt ook voor het waterstofnetwerk Zuidwest-Nederland, hierbij geldt dat er een leiding gelegd moet worden van A naar B en alle materialen dus ook daar moeten komen over de weg.

Borselse voorwaarde 1.4 Onderzoek verdiept bouwen: horizonsvervuiling voorkomen
--

Inhoud

Belang

In deze voorwaarde wordt gevraagd om onderzoek naar verdiept bouwen vanuit de zorg die er is voor horizonsvervuiling.

Borselse voorwaarde 1.4

Onderzoek naar de mogelijkheid om de eventuele nieuwe kerncentrale verdiept aan te leggen, om horizonsvervuiling te voorkomen in afweging met geluidsoverlast. Verdiept bouwen brengt geluidsoverlast met zich mee.

Reactie voor een gesprek vanuit het ministerie van KGG

De wens om horizonsvervuiling te voorkomen wordt erkend, maar op de wijze die hier wordt voorgesteld is dit technisch niet haalbaar.

Het onafhankelijke bureau dat de technische haalbaarheidsstudies heeft gecontroleerd geeft in de Third Party Review (TPR) aan dat verdiept bouwen niet mogelijk is. Om de waterveiligheid te waarborgen is het vereist dat de kerncentrales worden gebouwd op een platform. Uit de technische haalbaarheidsstudies blijkt dat de hoogte in de orde grootte van 10-12 meter boven NAP zal liggen. Uit de Integrale Effecten Analyse (IEA) komt meer informatie over benodigde overstromingsbescherming inclusief de daadwerkelijk vereiste platformhoogte. Pas tijdens de ontwerpfase zal blijken hoe hoog dit platform precies wordt.

Om horizonvervuiling te voorkomen zijn er ook andere mogelijkheden, hierop zal in de reactie op voorwaarde 4.3 worden teruggekomen.

Daarnaast adviseert het onafhankelijke bureau, dat de technische haalbaarheidsstudies heeft gecontroleerd, om de inkoopprocedure voor het project te gebruiken om met de uiteindelijke technologieleverancier overeenstemming te bereiken over maatregelen om de eventuele overlast voor de omgeving (waaronder geluidsoverlast) te beheersen en te mitigeren.

Hoe zit het met de andere Rijksenergieprojecten in deze regio?

Deze voorwaarde is niet relevant voor de andere projecten.

Voorwaardenpakket 2 Veiligheid en gezondheid

In dit voorwaardenpakket komen alle aspecten rond veiligheid en gezondheid aan bod: waterveiligheid, sociale veiligheid, bescherming in ramp- en crisissituaties, bescherming tegen straling van kernafval, fysieke gezondheid en zorgvoorzieningen.

Borselse voorwaarde 2.1 Waarborgen sociale veiligheid

Inhoud

Belang

In deze Borselse Voorwaarden wordt aandacht gevraagd voor het waarborgen van sociale cohesie en het oog hebben voor de mentale gezondheid.

Borselse voorwaarde 2.1.

- Preventie: twee extra wijkagenten.
- Toezicht: op het terrein. Gefaciliteerd door de bouwer.
- Aanhaken op de veiligheidsmonitor van Zeeland.
- VOG werknemers/personeel (bouw)consortium.

Reactie voor een gesprek vanuit het ministerie van KGG en JenV

De ministeries van KGG en JenV begrijpen het belang en de wens voor preventie, toezicht en inzicht op hoe het staat met de veiligheid in Zeeland. De minister van JenV kent formatie toe aan de politie en stelt de verdeling van de formatie over de regionale eenheden vast. De nog op te richten deelneming zal gaan over de andere genoemde voorwaarden.

- Wijkagenten: de Politiewet bepaalt dat er per 5000 inwoners 1 wijkagent is. Het is daarom realistisch dat er wordt gekeken naar de mogelijkheid om extra wijkagenten in te zetten in het gebied van de locatie waar de kerncentrale komt te staan, gezien het verwachte stijgende inwonersaantal van de regio. De concrete inzet van de wijkagenten wordt bepaald door het lokale bevoegde gezag. Het aantal wijkagenten zal daarbij onder meer afhankelijk zijn van hoeveel extra werknemers gehuisvest worden tijdens de bouwphase van de kerncentrales en of vacatures voor wijkagenten vervuld kunnen worden. Een voorwaarde is dat de locatie bekend is en de werknemers waar mogelijk staan ingeschreven in de 'Basisregistratie personen' (Brp). Inschrijven is verplicht voor iedereen die in een half jaar minimaal 4 maanden in Nederland verblijft. Hiervoor moet eerst duidelijkheid zijn over de locatiekeuze.
- Toezicht op het terrein: beveiliging van bouwterreinen is standaard en daarmee is het toezicht geborgd. Bij de bouw van kerncentrales is beveiliging een integraal onderdeel van de vergunningsaanvraag bij de Autoriteit Nucleaire Veiligheid en Stralingsbescherming (ANVS).
- Het aanhaken op de veiligheidsmonitor van Zeeland en een VOG voor werknemers/personeel (bouw)consortium: de ministeries gaan graag in gesprek om duidelijk te krijgen waar exact de zorg zit en wat daarvoor nodig en gewenst is.

Hoe zit het met de andere Rijksenergieprojecten in deze regio?

Deze voorwaarde is niet relevant voor de andere projecten omdat de bouwactiviteiten/aantal werknemers in vergelijking tot de kerncentrales zeer beperkt zijn.

Borselse voorwaarde 2.2 Waterveiligheid en financiering hiervan
Provinciale voorwaarde Veiligheid

Inhoud

Belang

Voor de inwoners van de gemeente Borsele ligt bij deze voorwaarde de achterliggende zorg bij een eventuele dreiging voor een doorbraak van de dijk(en) in de Zak van Zuid-Beveland en hierdoor de overstroming van (risicovol) gebied en dat de regio extra kosten van waterveiligheid moet betalen. Daarom is het van belang dat het gebied optimaal beschermd wordt tegen overstroming door dijkverzwaring, dijkverhoging of dijkverlegging, zonder de kosten hiervan neer te leggen bij de inwoners van Zeeland. De provincie wil dat de veiligheid in den brede zin gewaarborgd wordt voor, tijdens en na de bouw van twee nieuwe kerncentrales.

Borselse voorwaarde 2.2

Het Rijk vergoedt voor 100% de kosten voor de dijkverzwaring, verlegging of ophoging.

Provinciale voorwaarde

De provincie vraagt aandacht voor de waterveiligheid en de normeringen waar het Waterschap Scheldestromen rekening mee heeft te houden.

Reactie voor een gesprek vanuit het ministerie van KGG

Het belang van optimale bescherming tegen overstromingen en het waarborgen van waterveiligheid wordt onderschreven. Uit de Third Party Review (TPR) blijkt dat de dijk en alle infrastructuur, zoals het spoor en de gasleiding, op en rond de locatie verplaatst moeten worden om de locatie geschikt te maken voor de bouw van twee kerncentrales. Bij het eventueel verplaatsen van de dijk zal worden voldaan aan de meest recente normen voor waterveiligheid ten behoeve van de veiligheid van de bevolking.

Op basis van verschillende onderzoeken zullen de ministers van KGG en VRO na de zomer van 2026 een locatiebesluit publiceren. Dit locatiebesluit geeft duidelijkheid over de locatie waar de kerncentrales gebouwd kunnen gaan worden. Mocht dit de locatie in Borssele worden dan zal dan worden gekeken hoe deze verplaatsing eruit komt te zien en wat hiervoor de kosten zijn. Dit is pas definitief duidelijk bij het vaststellen van het detailontwerp van de technologieleverancier.

Het algemeen beleid met betrekking tot waterstaatswerken is dat de initiatiefnemer verantwoordelijk is voor de kosten die gepaard gaan met het verleggen van een waterstaatswerk, zoals de dijk. Kosten die samenhangen met het voldoen aan de norm voor hoogwaterbescherming worden verdeeld volgens een vaste verdeelsleutel vanuit het Hoogwaterbeschermingsprogramma en zijn alleen aan de orde indien een waterkering niet (meer) aan de norm voldoet.

Hoe zit het met de andere Rijksenergieprojecten in deze regio?

Deze voorwaarde is niet relevant voor de andere projecten.

Borselse voorwaarde 2.3 Bescherming in ramp- en crisissituaties
Provinciale voorwaarde Veiligheid

Inhoud

Zorg

De komst van twee nieuwe kerncentrales in het Sloegebied vergroot het ramp- en crisisrisico volgens de inwoners. Daarom wil de regio een verhoging van het aantal risicobeperkende maatregelen om de veiligheid van de regio te waarborgen. De provincie vindt dat veiligheid in den brede gewaarborgd dient te zijn voor tijdens en na de bouw van twee nieuwe kerncentrales.

Borselse voorwaarde 2.3

- Opzetten Quick Respons Team voor Sloegebied en omgeving.
- Uitbreiding van veiligheid risicogebied.
- Verhoging van veiligheidsrisico van het Sloegebied.
- Een politie trainingscentrum in bedrijf nemen in de directe omgeving van het Sloegebied.
- Burgers betrekken bij training rond crisissituaties.
- Politiedekking in Sloegebied verhogen van 24/7 patrouille.
- Uitbreiding van de Veiligheidsregio Zeeland ter ondersteuning van het nieuwe QRT.
- Actieve communicatie over veiligheidsverwachtingen richting de burger via publieke kanalen: "Omroep zeeland, NOS".

Provinciale voorwaarde

De eventuele komst van twee nieuwe kerncentrales zal invloed hebben op de omvang van verschillende veiligheidsdiensten, de uitbreiding die hiermee gepaard dient te gaan zal gefaciliteerd en bekostigd moeten worden door het Rijk.

Reactie voor een gesprek vanuit het ministerie van KGG, JenV en IenW

Veiligheid staat altijd voorop. De ministeries van KGG, JenV en IenW gaan graag met de regio in gesprek om duidelijk te krijgen waar exact de zorg zit, en wat nodig en gewenst is aanvullend op bestaande veiligheidsmaatregelen. De specifieke voorwaarden die genoemd worden in 2.3 kunnen dan ook worden doorgenomen.

Het ministerie van JenV kan wel al duidelijkheid geven over het opzetten van een politie trainingscentrum in Zeeland. Deze voorwaarde is niet haalbaar. Er bestaat een lokale trainingsfaciliteit in Nieuwdorp (Vlissingen-Oost), maar er is geen politieschool in Zeeland. Er zijn op dit moment ook geen plannen om er een te openen in Borsele of elders in de provincie. Politiepersoneel uit Zeeland wordt voornamelijk opgeleid aan de Politieacademie in Rotterdam of Eindhoven (mbo-basisopleiding) en Apeldoorn (landelijke hbo-opleiding). Dit is volgens het ministerie van JenV voldoende om aan de regionale opleidingsbehoefte te voldoen.

Hoe zit het met de andere Rijksenergieprojecten in deze regio?

In het locatieonderzoek voor de kerncentrales wordt ook gekeken welke effecten andere activiteiten en projecten zouden kunnen hebben op de kerncentrales. De ligging ten opzichte

van bijvoorbeeld een voorgenomen LNG-terminal wordt in beeld gebracht en zal meewegen in de locatieafweging.

Ook bij de nieuwe hoogspanningsverbinding 380 kV Zeeuws-Vlaanderen, waterstofnetwerk Zuidwest-Nederland en het programma VAWOZ is veiligheid een aspect dat wordt onderzocht in het plan-MER en het project-MER. Het verschilt per project naar welke aspecten van veiligheid wordt gekeken.

Borselse voorwaarde 2.4 Monitoring en handhaving van de impact op de fysieke gezondheid van de inwoners van de gemeente Borsele

Inhoud

Belang

Bij de bewoners heerst de zorg dat de bouw negatieve effecten heeft op de fysieke gezondheid van de inwoners in de gemeente Borsele. Daarom wordt gevraagd om de impact van de bouw op de fysieke gezondheid in kaart te brengen.

Borselse voorwaarde 2.4

Strikte handhaving van wet- en regelgeving middels onafhankelijke metingen waarvan de resultaten toegankelijk zijn voor iedereen in Nederland. Het betreft de volgende metingen: stralingsniveau, luchtkwaliteit, luchtvervuiling, waterkwaliteit, uitstootgevaarlijke stoffen, geluids- en lichtoverlast en trillingen

Reactie voor een gesprek vanuit het ministerie van KGG

De fysieke gezondheid van de inwoners van Borsele is voor het ministerie van KGG een belangrijk thema. De onderwerpen die worden genoemd, komen terug in de onderzoeken die nu worden gedaan. De resultaten daarvan komen terug in de Integrale Effecten Analyse (IEA) en de Plan-MER. In deze onderzoeken wordt beschreven welke effecten verwacht mogen worden. Dit geeft een eerste indruk. Na de keuze voor een locatie zal een project-MER worden opgesteld. Hiervoor wordt de situatie zonder kerncentrales in beeld gebracht, de zogenoemde 'referentiesituatie'. Dit is ook te benutten om de nulsituatie in kaart te brengen. Ook zal de project-MER duidelijkheid geven over hoe de monitoring van effecten kan worden ingericht. De Integrale Effecten Analyse (IEA) en het project-MER worden openbaar.

Hoe zit het met de andere Rijksenergieprojecten in deze regio?

Voor de nieuwe hoogspanningsverbinding 380 kV Zeeuws-Vlaanderen geldt dat er metingen zullen worden gedaan als onderdeel van een vergunning. Aanvullend daarop kunnen ook metingen worden gedaan door de initiatiefnemer TenneT tijdens de aanleg als zij vindt dat dit nodig is. Bij de aanleg van een waterstofnetwerk Zuidwest-Nederland speelt deze voorwaarde geen rol aangezien de impact van de aanleg van een buis in een industrieel gebied laag is. Na ingebruikname zal permanent worden gemonitord.

In het programma VAWOZ 2031-2040 (Verbindingen aanlanding wind op zee) wordt gekeken naar mogelijke locaties die geschikt zijn voor aanlandingen. De voorkeurslocaties die hieruit komen, worden uitgewerkt in rijksprojectprocedures. Per project zal worden gekeken of metingen vereist zijn.

Borselse voorwaarde 2.5 Zorgvoorzieningen voor werknemers gegarandeerd

Inhoud

Belang

De zorg heerst dat de uitbreiding van het aantal (tijdelijke) inwoners zorgt voor een toename in de vraag naar zorg. Met deze voorwaarde beoogt de Borselse Voorwaarden Groep te voorkomen dat er extra druk op de zorg komt door de komst van werknemers en hun gezinnen. De druk op de zorg in Zeeland is al aanzienlijk en daarom dient verdere druk voorkomen te worden.

Borselse voorwaarde 2.5

Oprichten van een eigen zorgteam door de bouwers, speciaal voor de werknemers en hun gezinnen, voor minimaal de 1e lijns zorg.

Reactie voor een gesprek vanuit het ministerie van KGG en VWS

De ministeries van KGG en VWS zijn het eens dat er een passende oplossing moet komen voor de beschikbaarheid van zorg en in het bijzonder eerstelijns/huisartsenzorg voor het bouwpersoneel en hun gezinnen.

Bouwpersoneel valt in Nederland in principe onder de Zorgverzekeringswet. Personeel met een Nederlands paspoort is sowieso verzekerd. Ook arbeidsmigranten zijn verplicht verzekerd, dit gebeurt vaak via hun werkgever. Dat betekent dat zij toegang moeten hebben tot huisartsenzorg, die bij spoed ook binnen 15 minuten bereikbaar moet zijn.

In de Zorgverzekeringswet is vastgelegd dat zorgverzekeraars een zorgplicht hebben voor hun verzekerden en zich dus moeten inspannen om te zorgen dat deze toegankelijk is. Afhankelijk van hoeveel mensen er tijdelijk werken aan de bouw en verhuizen naar Zeeland zullen er extra huisartsen, inclusief ondersteunend personeel (assistenten, verpleegkundigen), nodig zijn. Gemiddeld kan één fulltime werkende huisarts inclusief ondersteunend personeel voor 2000 - 3000 mensen huisartsenzorg leveren.

Verder zal tijdens de bouwfase gezorgd moeten worden voor adequate medische (acute en spoed) voorzieningen. Hierover zullen gesprekken worden gevoerd met alle relevante stakeholders, waaronder de technologieleverancier, lokale huisartsen, huisartsenposten, ziekenhuizen en zorgverzekeraars. Het ministerie van KGG zal in afwachting van de locatiekeuze contact opnemen met Zorgverzekeraars Nederland en het gesprek hierover starten.

Hoe zit het met de andere Rijksenergieprojecten in deze regio?

Deze voorwaarde is niet relevant voor de andere projecten.

Borselse voorwaarde 2.6 Kernafval veilig verwerken en concreet zicht op definitieve berging
--

Inhoud

Zorg

De komst van nieuwe kerncentrales resulteert in grotere hoeveelheden radioactief afval wat verwerkt en geborgd moet worden. De zorg bestaat dat de veiligheidsrisico's toenemen door de toename van radioactief afval, met name rondom de opslag ervan. Daarom stelt deze voorwaarde dat de veiligheid op de lange termijn geborgd moet worden, zodat de veiligheid en gezondheid van bewoners en nakomelingen gewaarborgd blijft.

Borselse voorwaarde 2.6

Voordat er een vergunning wordt verleend voor de bouw, moet er een concreet plan zijn voor de definitieve eindberging van radioactief afval. Die eindberging moet in 2050 in gebruik zijn.

Reactie voor een gesprek vanuit het ministerie van IenW

Het ministerie van IenW begrijpt de wens rondom de omgang met radioactief afval en onderschrijft dat de veiligheid en gezondheid van alle inwoners te allen tijde geborgd moet zijn. Op basis van het huidige bergingsbeleid van radioactief afval is veilige opslag bij COVRA in ieder geval tot 2130 geborgd. Het is niet mogelijk om vóór 2050 een definitieve eindberging gebouwd te hebben, eerst moet er een keuze gemaakt worden over de locatie en beheermethode waarna de periode van bouw volgt.

Het kabinet heeft in september 2024 het besluit over de locatiekeuze en beheermethode van de eindberging naar voren gehaald, van 2100 naar 2050. Eind 2027 wordt naar verwachting het plan van aanpak voor de eindberging gepubliceerd met daarin een tijdlijn. Hierin staat het besluitvormingsproces naar de eindberging uitgewerkt. Rond 2050 moet er een (politiek) besluit zijn genomen over de locatie en de beheermethode (technische opzet) van de eindberging van radioactief afval. Voorafgaand aan het besluit gaat een participatief en stapsgewijs besluitvormingsproces plaatsvinden.

Hoe zit het met de andere Rijksenergieprojecten in deze regio?

Deze voorwaarde is niet relevant voor de andere projecten.

Voorwaardenpakket 3 Klimaat, energie en duurzaamheid

In dit voorwaardenpakket staan voorwaarden die gaan over duurzame energieopwekking in de regio en wat hiervoor nodig is aan infrastructuur.

Borselse voorwaarde 3.1 Benutting restwarmte

Inhoud

Belang

Bij deze voorwaarde staat als zorg aangegeven dat restwarmte die vrijkomt niet duurzaam benut gaat worden en daarmee schadelijke gevolgen heeft voor natuur en klimaat.

Borselse voorwaarde 3.1

Bij ieder nieuw project moet onafhankelijk onderzocht worden of de restwarmte benut kan worden als hernieuwbare energie. Dit moet onderdeel zijn van de omgevingsvergunning.

Reactie voor een gesprek vanuit het ministerie van KGG

Het gevraagde onderzoek moet plaatsvinden op grond van de Europese energie-efficiëntie richtlijn. Bij ieder nieuw project met een significante restwarmtestroom, zoals kerncentrales, wordt een kosten-baten analyse uitgevoerd naar het gebruik van restwarmte. Deze analyse vindt plaats bij de besluitvorming over de concrete uitvoering van het project. In het plan-MER zal vooruitlopend daarop worden beschreven welke kansen er zijn om die restwarmte elders te gebruiken en of hier per locatie onderscheidende effecten kunnen optreden.

Hoe zit het met andere Rijksenergieprojecten?

Bij de aanleg van de buizen die nodig zijn voor de aanleg van een waterstofnetwerk speelt dit niet. Hetzelfde geldt voor hoogspanningsprojecten die nu in voorbereiding zijn zoals de nieuwe hoogspanningsverbinding 380 kV Zeeuws-Vlaanderen. Deze projecten geven geen of te weinig restwarmte.

Borselse voorwaarde 3.2 Investeren in Zeeuws energienetwerk

Inhoud

Belang

Bij deze voorwaarde staat dat het laagspanningsnetwerk nu en in de toekomst te weinig capaciteit heeft en dat de infrastructuur onvoldoende is om aan te sluiten bij de doelen van particulieren en/of bedrijfsmatig projecten/initiatieven.

Borselse voorwaarde 3.2

- Een versterkt energienetwerk met voldoende capaciteit om toekomstige initiatieven mogelijk te blijven houden
- Terug levering op het net moet mogelijk blijven

Reactie voor een gesprek vanuit het ministerie van KGG

Per 1 januari 2026 treedt de Energiewet inwerking en wijzigt de taak van de netbeheerder. Onder de Energiewet zijn Tennet en Stedin in beginsel verplicht om een aanbod te doen op elk verzoek tot aanleg of wijziging van een aansluiting en transport van elektriciteit op de energienetten. Tennet en Stedin kunnen een aanbod voor een aansluiting of transport weigeren, als er een tekort aan transportcapaciteit is. Tennet en Stedin zijn in dat geval verplicht om passende maatregelen te nemen om zo spoedig mogelijk alsnog een aanbod te doen aan de verzoeker. In een investeringsplan worden de investeringen opgenomen die nodig zijn om noodzakelijke capaciteitsuitbreiding te realiseren. In de tussentijd bepaalt het prioriteringskader welke activiteiten voorrang krijgen bij de toedeling van de capaciteit die wel beschikbaar is.

Op dit moment worden er geen knelpunten verwacht op de beoogde locatie als het gaat om capaciteit op het net. Om zeker te zijn dat dit ook zo blijft, wordt door TenneT, in opdracht van het ministerie van KGG, onderzoek gedaan naar de relatieve impact van verschillende mogelijkheden om een kerncentrale aan te sluiten op het EHS-net (elektriciteitsnet met de hoogste inspanningsniveaus). Daarnaast is TenneT bezig met de systeemberekeningen voor het nieuwe investeringsplan 2026-2040, dat eind 2025 ter consultatie wordt gelegd. Daar worden ook scenario's met extra invoeding vanuit kernenergie in meegenomen. Het gaat hier om modelberekeningen wat betekent dat er onzekerheden zijn in de uitkomsten van deze studies. Op basis van dit soort studies kunnen vroegtijdig mogelijke knelpunten in beeld worden gebracht en oplossingsrichtingen worden bedacht. Parallel aan de bouw van kerncentrales kan dus altijd – als dat nodig blijkt – gewerkt worden aan de versterking van de elektriciteitsnetten. Het verbeteren van het hoogspanningsnet kan ook een gunstige invloed hebben op het laag- en middenspanningsnet.

Hoe zit het met andere Rijksenergieprojecten?

De aanleg van de buizen die nodig zijn voor de aanleg van een waterstofnetwerk heeft geen invloed op de huidige netcongestie omdat het een andere energiedrager betreft. De hoogspanningsprojecten die nu in voorbereiding zijn, zoals de nieuwe hoogspanningsverbinding 380 kV Zeeuws-Vlaanderen, speelt een cruciale rol in het oplossen van de huidige netcongestie.

Borselse voorwaarde 3.3 De realisatie van (energie)projecten mag niet ten koste gaan van duurzame energieontwikkelingen en realisaties

Inhoud

Belang

In de voorwaarden wordt aangegeven dat er zorg is dat met de komst (en voortzetting) van de kerncentrales het gevoel van urgentie en financiële middelen ontbreekt om verder te gaan met de ontwikkeling van duurzame en veilige energieopwekking/hergebruik.

Borselse voorwaarde 3.3

Blijvende urgentie en financiële middelen om door te gaan met ontwikkeling en realisatie van duurzame en veilige energie opwekking/hergebruik naast kernenergie in Zeeland.

Reactie voor een gesprek vanuit het ministerie van KGG en de provincie Zeeland

Het Nationaal Plan Energiesysteem is een programma van het ministerie van KGG (beleid) dat beschrijft hoe Nederland in 2050 een energiesysteem ontwikkelt dat past bij een klimaat neutrale samenleving. In dit plan staat een langetermijnvisie van het energiesysteem tot 2050. Kernenergie maakt onderdeel uit van deze langetermijnvisie. In dit plan worden heldere doelen en ambities opgeschreven als het gaat om kernenergie in de toekomstige Nederlandse energiemix.

Dat betekent dat kernenergie een aanvulling is op wind en zon in de totale elektriciteitsmix. In onderstaande tabel wordt weergegeven op welke vormen van elektriciteitsopwekking, naast kernenergie, ook wordt ingezet richting 2050.

Tabel 2 - Primaire bronnen elektriciteitsproductie (indicatief)*

Jaar Bronnen (PJ)	2019	2030	2035	2040	2050
Wind op zee	13	275	567	810	1.134
Wind op land	26	90	122	174	180
Zon PV (op land en zee)	2	54	69	125	151
Zon PV (op woningen)	8	50	87	122	200
Zon PV (op overige gebouwen)	9	50	78	131	200
Overig hernieuwbaar (<i>niet zichtbaar in figuur 1</i>)	14	7	7	3	2
Kernenergie	14	14	58	101	202
Som	87	538	988	1.467	2.069

Het kabinet blijft dus onverminderd inzetten op de groei van duurzame energie in Nederland met een Stimuleringsregeling Duurzame Energieproductie en Klimaattransitie (SDE++). De regeling stimuleert duurzame energieprojecten zoals zonne-energie, groen gas en aardwarmte. Maar ook investeringen om de productie te verduurzamen en fossiele brandstoffen te vervangen, bijvoorbeeld met industriële warmtepompen of elektrische boilers met warmte-opslag.

Voorwaardenpakket 4 Landschap, natuur en recreatie

In dit voorwaardenpakket staan voorwaarden om de bestaande natuur en het bestaande landschap te behouden en te versterken.

Borselse voorwaarde 4.1 Behoud en versterking van het Natura-2000-gebied Westerschelde vóór, tijdens en na de realisatie van grootschalige energieprojecten

Inhoud

Belang

In de Borselse voorwaarden wordt aangegeven dat de verwachting is dat grootschalige energieprojecten de achteruitgang van de Westerschelde zullen versterken.

Borselse voorwaarde 4.1

Een geborgd en gefinancierd totaalplan voor het behoud en de versterking van de Westerschelde, waarin minimaal is opgenomen:

- Geen koelwaterlozing op de Westerschelde; zowel voor huidige als eventuele nieuwe kerncentrales. Het koelwater lozen verderop richting Noordzee of gebruik in warmtenet.
- Visvriendelijke passages (eveneens huidig en nieuw)
- Impact bouwactiviteiten en exploitatie energieprojecten op water en bodem

Reactie voor een gesprek vanuit het ministerie van KGG

Het ministerie van KGG begrijpt het belang en de wens voor behoud en versterking van de Westerschelde als Natura 2000-gebied. In het plan-MER wordt onderzocht wat de effecten zijn van de bouw van twee kerncentrales op Natura2000-gebieden en of deze effecten waar nodig oplosbaar lijken met maatregelen. Ook zal in het plan-MER worden onderzocht of gebruik van het koelwater in het warmtenet mogelijk zal zijn. In een latere fase zal in het project-MER worden onderzocht welke maatregelen moeten worden genomen om de effecten te mitigeren.

De voorwaarde om koelwater te lozen op de Noordzee wordt als niet proportioneel geacht. Het realiseren van deze voorwaarde kost onevenredig veel geld en tijd en is technisch erg complex. Dit maakt deze voorwaarde niet wenselijk. Voor koelwaterlozingen gelden strenge wettelijke eisen om de ecologische waterkwaliteit te waarborgen. Deze eisen worden meegenomen in de vergunningverlening

Bij ecologische vraagstukken met betrekking tot Natura 2000-gebieden wordt, wanneer er sprake is van significante effecten, als onderdeel van de besluitvorming een 'Passende Beoordeling' uitgevoerd. Hierin worden de mogelijke effecten op het betreffende gebied onderzocht. De uitkomsten van deze beoordeling worden opgenomen in het plan-MER, dat in de komende periode wordt opgesteld. Deze conclusies worden vervolgens meegewogen bij het opstellen van het locatiebesluit.

Wanneer grootschalige energieprojecten leiden tot een verslechtering van de leefomgeving, zullen mitigerende maatregelen nodig zijn. Indien er negatieve effecten zijn op vispopulaties in de Westerschelde, behoren voorzieningen zoals vispassages of een visretoursysteem tot de mogelijke maatregelen.

In het project-MER, dat volgt na de keuze voor een voorkeurslocatie, zal duidelijk worden in hoeverre dergelijke voorzieningen voor vispassages wenselijk of noodzakelijk zijn, en welk ontwerp hiervoor geschikt is.

De impact van de bouw en exploitatie op water en bodem wordt in het plan-MER beoordeeld op het detailniveau dat met de huidige kennis van het project mogelijk is. Tot nu toe is hierbij uitgegaan van een worst-case benadering, wat inhoudt dat steeds is gerekend met de maximaal te verwachten impact op water en bodem op basis van de huidige inzichten.

In de fase na het locatiebesluit wordt deze beoordeling binnen het project-MER verder uitgewerkt en gedetailleerd. De resultaten hiervan vormen vervolgens input voor de vergunningverlening.

Hoe zit dit met andere Rijksenergieprojecten in de regio?

Bij de hoogspanningsverbinding 380 kV Zeeuws-Vlaanderen is de impact op de Westerschelde sterk afhankelijk van de uitvoeringsvorm (tunnel, baggeren of bovengrondse kruising) die in de ruimtelijke procedure gekozen wordt om de Westerschelde te kruisen. De milieueffecten van de alternatieven worden onderzocht in de plan-MER en later het project-MER.

Voor de aanleg van het waterstofnetwerk Zuidwest-Nederland is deze voorwaarde niet relevant omdat het waterstofnetwerk niet voorziet in een nieuwe kruising van de Westerschelde en koelwater daar niet nodig is.

In het programma VAWOZ 2031-2040 wordt gekeken naar de bouw van grootschalige elektrolyzers (> 500 MW). Hierbij is het lozen van koelwater vaak wel nodig. Mocht koelwater daar een rol spelen, dan zal dit iets zijn waar aandacht aan wordt gegeven in de integrale afweging binnen programma VAWOZ waar ook de nieuwbouw van kerncentrales meegenomen worden.

Borselse voorwaarde 4.2 Aaneengesloten groenbuffer tussen industrie en omgeving
Provinciale voorwaarde Behoud van de Sloerand

Inhoud

Belang

In de Borselse voorwaarden staat dat bestaande projecten een grote impact hebben op de leefomgeving en omringend landschap. De zorg wordt geuit dat nieuwe projecten deze impact nog groter maken.

Borselse voorwaarde 4.2

Opstellen en realisatie van een integraal landschapsplan waarin minimaal is opgenomen:

- Bestaande Sloerand (groen) handhaven/onaangetast laten;
- Volledige realisatie van Groenproject 't Sloe aan zuidzijde (voorafgaand aan de bouw, waarin voldoende groenvariatie en hoger afgeschermd groen is opgenomen);
- Realisatie Bosvisie (in gemeente Borsele) (met o.a. dijkbeplantingen als aaneengesloten ruimtelijke coulissen), voorafgaand aan de bouw;
- Uitbreiden en versterken gehele Sloerand voorafgaand aan de realisatie van energieprojecten.

Provinciale voorwaarde

De Sloerland dient in elk scenario gehandhaafd te worden en op geen enkele manier worden betrokken als (potentieel) gebied in alle ontwikkelingen van de eventueel te bouwen kerncentrales en/of het langer openhouden van de huidige kerncentrale alsmede alle andere opgaven en transitie in het Sloegebied. Zie voor verdere onderbouwing de provinciale voorwaarden

Reactie voor een gesprek vanuit het ministerie van KGG

Het ministerie van KGG begrijpt de wens dat duidelijk wordt hoe de bouw van twee kerncentrales wordt ingepast in de omgeving, en om hiervoor een integraal landschapsplan op te willen stellen.

Met betrekking tot de wens van het behouden van de Sloerland kan worden verwezen naar de reactie op voorwaarde 1.1.

Over de exacte wens en bedoeling achter de voorwaarde om een integraal landschapsplan op te stellen gaat het ministerie van KGG graag eerst met de regio in gesprek. Na de keuze van de locatie voor de kerncentrales zal gekeken worden of en op welke manier het ministerie KGG nog aanvullend een bijdrage kan leveren aan het idee van een integraal landschapsplan. Daarvoor is het belangrijk dat naast het ministerie van KGG, gemeente, provincie maar ook andere ministeries en partijen zoals dorpsraden met elkaar samenwerken.

Ondertussen lopen er wel al verschillende trajecten die een bijdrage kunnen leveren:

- de gemeente Borsele is bezig met het opstellen van een update van bestaande visies en werkt aan een visie op de Sloerland;
- de provincie Zeeland heeft eind 2023 een Ruimtelijk Voorstel opgeleverd en onlangs een toekomstvisie Zeeland 2050
- er wordt gekeken naar de ruimtelijke optelsom van alle (rijks)projecten, in relatie tot leefkwaliteit en de ontwikkeling van de haven. Het ministerie van KGG is vanuit de rol van bevoegd gezag daarover in gesprek met de provincie Zeeland, de gemeenten Borsele, Terneuzen en Vlissingen en North Sea Port;
- er is een Ruimtelijk Arrangement opgesteld in 2025 wat een belangrijk instrument is om omgevingsbeleid van de Nationale Omgevingsvisie (Nota Ruimte) en de Provinciale Omgevingsvisie met elkaar in overeenstemming te brengen. Het Ruimtelijk Arrangement bevat afspraken tussen Rijk en Regio.

Hoe zit dit met andere Rijksenergieprojecten in de regio?

Ook vanuit de andere projecten wordt gekeken naar het landschapsplan. Verder geldt hetzelfde als hierboven genoemd ten aanzien van lopende en mogelijk toekomstige trajecten die een bijdrage kunnen leveren aan een integraal landschapsplan.

Borselse voorwaarde 4.3 Geen impact op het huidige landschap: geen hoogspanningsmasten en koeltorens
Provinciale voorwaarde Geen nieuw bovengronds kabeltracé door de Zak van Zuid-Beveland en Kapelle-Reimerswaal (Borssele – Bergen op Zoom)
Provinciale voorwaarde Geen koeltorens

Inhoud

Belang

In de Borselse voorwaarde staat dat er al landschapsvervuiling is door industrie en nieuwe hoogspanningsmasten in de Zak van Zuid-Beveland. De zorg is dat er in de toekomst nog weer extra hoogspanningsmasten nodig zullen zijn of andere bouwwerken die een impact hebben op het landschap zoals koeltorens. In de provinciale voorwaarden staat dat er rekening moet worden gehouden met het omgevingsbeeld van de regio en dat een koeltoren veel impact heeft op de lokale leefbaarheid en het landschap.

Borselse voorwaarde

Geen stoorzenders zoals hoogspanningsmasten en koeltorens:

- Nieuw aan te leggen aan- en afvoertracés van energie dienen ondergronds aangelegd te worden. Daarbij dient de veiligheid van de omgeving in acht genomen te worden.
- Slim en onzichtbaar bouwen van eventuele kerncentrales en andere elementen, ondergronds, de bovengrondse delen meer onzichtbaar maken dmv toepassen 'luchtkleur' en afgeschermd bosschages.
- Nieuwe verbindingen op zelfde tracé als huidige verbindingen.
- Huidige 380kV ook ondergronds brengen.
- Kappen van bomen moet gecompenseerd worden in hetzelfde gebied.

Provinciale voorwaarden

De provincie geeft aan dat zij nu en in de toekomst geen nieuwe bovengronds kabel tracés door de Zak van Zuid-Beveland en de regio Kapelle-Reimerswaal wil. Verder wil de provincie niet dat er een koeltoren komt.

Reactie voor een gesprek vanuit het ministerie van KGG in haar rol als bevoegd gezag

- Geen nieuwe hoogspanningsmasten

Op dit moment zijn nieuwe hoogspanningsverbindingen bovenop de nu in procedure zijnde projecten niet aan de orde. Uit systeemstudies van TenneT, het programma VAWOZ en de onderzoeken die voor kernenergie worden gedaan zal meer inzicht komen of de bestaande transportcapaciteit voldoende is. De resultaten van deze systeemstudies worden in 2026 gepubliceerd. Conclusies uit verschillende projecten (denk aan voorkeursbeslissingen, conceptprogramma's) worden meegenomen door TenneT in haar investeringsplan 2026-2040. Het gaat hier om modelberekeningen wat betekent dat er onzekerheden zijn in de uitkomsten van deze studies.

Het kan dus niet op voorhand gezegd worden dat er geen extra negatieve impact op het huidige landschap zal zijn, maar het ministerie van KGG probeert dit samen met de initiatiefnemers van Rijksenergieprojecten uiteraard te voorkomen. Per project zal bovendien, waar dat relevant is, worden gekeken hoe de eventuele landschappelijke impact kan worden gecompenseerd bijvoorbeeld door het herplanten van bomen.

Voor **nieuwe** 150kV verbindingen en 150kV klantaansluitingen is ondergronds aanleggen het uitgangspunt. Dit ligt anders bij de **huidige** 380kV verbindingen. Daar blijft vanuit Rijksbeleid het uitgangspunt dat verbindingen bovengronds blijven omwille van betrouwbaarheid en stabiliteit van het elektriciteitsnet. Dit uitgangspunt is er ook voor **nieuwe** verbindingen 380kV, maar er wordt nu wel samen met TenneT, als initiatiefnemer voor 380kV Zeeuws-Vlaanderen gekeken of op Zuid-Beveland toch mogelijkheden zijn voor ondergronds aanleggen.

Het ministerie van KGG heeft TenneT namelijk gevraagd een uitzondering te maken en ook de mogelijkheden voor ondergrondse verkabeling tussen de Westerschelde en de verbinding Borssele – Rilland, nettechnisch te onderzoeken. De uitzondering wordt gemaakt omdat binnen de gemeente Borsele sprake is van een stapeling van grote (toekomstige) energieprojecten. Waardoor het dorp Borssele door de komst van de nieuwe hoogspanningsverbinding straks mogelijk aan meerdere zijdes door hoogspanningsverbindingen wordt omringd.

Het ministerie van KGG is van mening dat er daardoor ook voor het korte, landtracé, aanvullend op het tracé dat de Westerschelde kruist, sprake is van een bijzondere situatie, zoals geformuleerd in de Nationale Omgevingsvisie (NOVI). De komende periode (tot naar schatting eind 2025) gaat TenneT de nettechnische berekeningen uitvoeren voor een landtracé. Op verzoek van de gemeente Borsele neemt het ministerie van KGG een partij in de arm die een second opinion uitvoert op dit onderzoek. Als ondergrondse aanleg nettechnisch mogelijk is, moet er vervolgens nader onderzoek gedaan worden naar de uitvoerbaarheid en de impact op ruimte en leefomgeving. Het feit dat TenneT een berekening gaat uitvoeren, betekent daarmee dus niet automatisch dat de verbinding ook daadwerkelijk ondergronds kan worden aangelegd.

Wat betreft de voorwaarde om **nieuwe** verbindingen op hetzelfde tracé als huidige verbindingen te bouwen: één van de uitgangspunten van TenneT is het bundelen van nieuwe infrastructuur met bestaande infrastructuur. Of dat ook daadwerkelijk kan, zal per project worden bekeken. Over de hier gestelde voorwaarde om de **huidige** 380kV ook ondergronds te brengen kan de duidelijkheid worden gegeven dat dit niet mogelijk is zowel vanuit nettechnisch oogpunt (betrouwbaarheid van het energienet, zoals hogere storingsgevoeligheid en negatieve effecten op elektriciteitssysteem door warmteontwikkeling en stroomverlies) als vanuit doelmatigheid (o.a. maatschappelijke kosten).

- Geen koeltorens

In onderzoeken wordt gekeken of een koeltoren technisch nodig is, wat de effecten zijn van een koeltoren op gebied van ecologie en of het ruimtelijk past. Uit technisch onderzoek blijkt dat voor de locatie Borssele (de EPZ locatie) voor de koelbehoefte vanuit technisch oogpunt geen koeltorens nodig zijn (de koelcapaciteit van de Westerschelde is voldoende voor een veilige bedrijfsvoering). Uit de Third Party Review (TPR) blijkt verder dat op de locatie Borssele geen plek is voor zowel een koeltoren als twee kerncentrales. Voor alle locaties in Zeeland dienen de effecten op de ecologie van warm waterlozing op de Westerschelde nog te worden onderzocht in de plan-MER. Koeltorens hebben niet de voorkeur, maar zijn niet op voorhand uit te sluiten.

Hoe zit het met andere Rijksenergieprojecten in de regio?

Bij de aanleg van het waterstofnetwerk Zuidwest-Nederland wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van bestaande infrastructuur en vindt de aanleg plaats in industriële gebieden of in (ondergrondse) buisleidingtracés waar geen bomen gewenst zijn.

Borselse voorwaarde 4.4 Integraal Rijksinpassingsplan

Inhoud

Belang

Er zijn veel projecten die elk een eigen inpassingsplan hebben. Er wordt gevraagd om een integraal Rijksinpassingsplan Landschap dat gemeente-overstijgend is en waarbij vergunningen voor te realiseren projecten moeten voldoen aan de voorwaarden uit een dergelijk plan.

Borselse voorwaarde 4.4

Er moet een gemeente-overstijgende visie op het landschap in een integraal Rijksinpassingsplan worden vastgelegd. Hierin moet ook een gebiedsbiografie, waarin kenmerken en kwaliteiten van ons gebied en (aangrenzende) Nationale landschappen en Natura 2000 gebied, zijn opgenomen. De te verstrekken vergunningen voor te realiseren projecten moeten voldoen aan voorwaarden uit dit Rijksinpassingsplan voor het landschap.

Reactie voor een gesprek vanuit het ministerie van KGG

Het tegemoetkomen aan deze voorwaarde is in zijn huidige vorm niet haalbaar. Een Rijksinpassingsplan bestaat niet meer onder de nieuwe Omgevingswet. Dit is vervangen voor een projectbesluit.

Voor de verschillende energieprojecten is gekozen voor het opstellen van een projectbesluit per project. Eén integraal projectbesluit voor de inpassing van windenergie, kernenergie en hoogspanning zou betekenen dat hierover in één keer een gezamenlijk besluit wordt genomen. Dat is niet realistisch, aangezien elk project een eigen initiatiefnemer, eigen doelstelling en eigen tijdspad kent.

Het combineren van deze projecten in één traject maakt het geheel erg complex. Daardoor is de kans groot dat het hele project of delen ervan vertraging oplopen als één onderdeel vastloopt. Daarom doorloopt elk project zijn eigen procedure en vergunningentraject. Vanuit verschillende ministeries wordt wel zoveel mogelijk rekening gehouden met elkaars projecten. Op basis van integraal overzicht van onderlinge effecten van de verschillende projecten kan de minister per project een weging maken.

Zoals in de gespreksnotities bij voorwaarde 4.2 is opgenomen wordt op dit moment reeds gekeken naar de ruimtelijke optelsom van alle (rijks)projecten, in relatie tot leefkwaliteit en de ontwikkeling van de haven. Het ministerie van KGG vanuit haar rol als bevoegd gezag is daarover in gesprek met de provincie Zeeland, de gemeenten Borsele, Terneuzen en Vlissingen en North Sea Port. Op basis daarvan kan door de provincie, samen met relevante ministeries, gemeenten en andere belanghebbenden, een gemeente-overstijgende visie op het landschap worden opgesteld.

Er zijn al verschillende omgevingsvisies zoals de Zeeuwse omgevingsvisie. De voorwaarde voor een gemeente overschrijdende visie zou daarin een plek kunnen krijgen.

Hoe zit het met andere Rijksenergieprojecten in de regio?

Die krijgen een plek in de ruimtelijke optelsom van alle (rijks)projecten zoals hierboven genoemd.

Borselse voorwaarde 4.5 Behouden en verbeteren van de Kaloot

Inhoud

Belang

In de Borselse voorwaarden wordt de Kaloot genoemd onder meer als een uniek natuurgebied en als een belangrijk strand voor recreatie. In de Borselse voorwaarden staat daarom dat de Kaloot moet worden behouden en verbeterd.

Borselse voorwaarde 4.5

- De grens van de Kaloot behouden conform Natura-2000;
- De unieke waarde van de Kaloot voor natuur en recreatie moet gewaarborgd blijven. Hiervoor moeten permanent (financiële) middelen beschikbaar zijn.

Reactie voor een gesprek vanuit het ministerie van KGG

Het onafhankelijke bureau dat de technische haalbaarheidsstudies heeft gecontroleerd stelt dat voor de bouw van twee kerncentrales meer ruimte nodig is dan alleen de EPZ-locatie in Borssele. De technologieleveranciers hebben voor de technische haalbaarheidsstudies ontwerpen gemaakt die de Kaloot kunnen ontzien. Dit zou wel significant extra kosten met zich meebrengen. Verder kan het nodig zijn dat de toegang tot de Kaloot tijdens de bouw wordt beperkt. Wat de concrete mogelijkheden zijn, wordt verder onderzocht in vervolgstudies. In de komende processtappen – zoals bij de publicatie van het plan-MER en de Integrale Effecten Analyse (IEA) – zal hierover meer duidelijk worden. De definitieve inrichting van de ruimte wordt pas duidelijk bij het vaststellen van het detailontwerp door de technologieleverancier.

Hoe zit het met andere Rijksenergieprojecten?

Deze voorwaarde is niet relevant voor de andere projecten.

Voorwaardenpakket 5 Communicatie en draagvlak

In dit voorwaardenpakket staan voorwaarden die gaan over communicatie over alle projecten die spelen in Borssele en wordt gevraagd om een onderzoek naar draagvlak voor deze projecten.

Borselse voorwaarde 5.1 Alles omvattende informatie over alle projecten

Inhoud

Belang

In deze Borselse voorwaarde staat dat inwoners vinden dat zij onvoldoende of geen informatie krijgen over veel verschillende projecten die vanuit het Rijk lopen. De inwoners willen daarom overzicht van de projecten die er lopen en waarbij zij niet zelf op zoek moeten gaan naar informatie.

Borselse voorwaarde 5.1

Een allesomvattend overzicht vanuit het Rijk waarin het effect van de verschillende projecten duidelijk wordt weergegeven. Voor, tijdens en na de bouw van alle projecten altijd beschikbaar en actueel.

Reactie voor een gesprek vanuit het ministerie van KGG

Het ministerie van KGG begrijpt het belang en de wens voor een allesomvattend overzicht vanuit het Rijk waarin het effect van de verschillende projecten duidelijk wordt weergegeven. Het ministerie gaat graag met de regio in gesprek over de wijze waarop invulling kan worden gegeven aan deze voorwaarde. Zowel om de exacte wens duidelijk te krijgen als om te kijken hoe het ministerie kan voldoen aan een eventuele aanvullende behoefte.

- Nationale energieprojectenkaart

Er is al een Nationale energieprojectenkaart Zeeland. Deze overzichtskaart toont de ruimtelijke samenhang tussen de energieprojecten in Zeeland en hierop zijn de beschikbare gegevens over de ruimtelijke aspecten van de rijksenergieprojecten weergegeven. Waaronder de locaties/gebieden die momenteel worden onderzocht. In de procedures wordt stap voor stap toegewerkt naar steeds specifiekere locatie informatie.

Elk kwartaal wordt gekeken welke aanpassingen en andere (energie)projecten op deze kaart nodig zijn om de ruimtelijke puzzel zo inzichtelijk mogelijk te maken. Er wordt onderzocht hoe de kaart uitgebreid kan worden met andere projecten vanuit het Rijk, en eventuele provinciale plannen. De kaart is te vinden via:

<https://www.overkernenergie.nl/documenten/2025/06/18/nationale-energieprojecten-zeeland>

- Websites

Een overzicht van alle Rijk gecoördineerde energieprojecten in Nederland bestaat inmiddels, via [Dashboard energieprojecten](#). Ook is een overzicht te vinden van de nationale energie-infrastructuur projecten op de website van de Rijksoverheid: [Nationale energie-infrastructuurprojecten in Nederland - editie 2024 | Rapport | Rijksoverheid.nl](#). Op de website [overkernenergie.nl](#) kan iedereen terecht voor actuele informatie over kernenergie en de projecten. Daarnaast werkt de Rijksoverheid aan een vernieuwde allesomvattende website over

energie en de energieprojecten in Nederland. De netbeheerders hebben daarnaast webpagina's met projecten die in een regio spelen.

- (Mobiel) infopunt

In Borssele is in juli 2024 het Infopunt Energie Zeeland geopend. Het Infopunt is opgericht om de inwoners van Zeeland te informeren over de diverse energieprojecten die in de regio plaatsvinden. Het infopunt is een samenwerking tussen de ministeries van KGG en IenW, Hynetwork, TenneT, Provincie Zeeland en gemeente Borsele. Per 1 januari 2026 sluit dit infopunt haar deuren wegens de lage bezoekersaantallen.

Het ministerie van KGG heeft onlangs ook een mobiel informatiepunt ingezet op verschillende markten en pleinen om op een laagdrempelige manier in gesprek te gaan met inwoners. Deze methode zal in de toekomst vaker ingezet worden.

Hoe zit het met andere Rijksenergieprojecten in deze regio?

Zie het antwoord hierboven.

Borselse voorwaarde 5.2 Eerlijke en begrijpelijke voorlichting over alle projecten
Provinciale voorwaarde Actuele, juiste en zorgvuldige informatievoorziening

Inhoud

Belang

De inwoners willen dat kennis en informatie van alle projecten op een begrijpelijke, eerlijke en beeldende manier wordt overgebracht. Zodat ze weten waar ze aan toe zijn. In de provinciale voorwaarde wordt aangegeven dat er behoefte is aan een actuele, juiste en zorgvuldige informatievoorziening.

Borselse voorwaarde

- Communicatie moet ondersteund worden met beeldend materiaal en perspectieven vanaf ooghoogte om impact inzichtelijk te krijgen.
- Een fysiek informatiecentrum in de gemeente, zoals het Westerscheldetunnel-informatiecentrum
- Het informatiecentrum is onafhankelijk van de investeerders en bouwers. Inwoners kunnen ook vragen aan het informatiecentrum stellen, die door onafhankelijke experts worden beantwoord.
- Eén fysiek aanspreekpunt voor vragen: een omgevingsmanager
- Meldpunt voor overlast

Provinciale voorwaarde

Specifieke aandachtspunten in deze informatievoorziening zijn: uitleg over de keuze van kernenergie in de energiemix voor de toekomst en lokale informatievoorziening voor Borssele en omgeving over de gevolgen van het besluit om in te zetten op kernenergie met Borssele als voorkeurslocatie voor twee nieuwe kerncentrales en het langer openhouden van de bestaande

centrale. Hierbij moet oog zijn voor een integrale benadering van alle opgaven en transities in het Sloegebied. Een voorwaarde is dat het Rijk vanaf heden hierop faciliteert waaronder direct realiseren van een fysiek informatiepunt in de regio waar inwoners kunnen binnenlopen, informatie kunnen inwinnen en vragen kunnen stellen.

Reactie voor een gesprek vanuit het ministerie van KGG

Het stadium waarin een project zich bevindt bepaalt deels de manier waarop de informatievoorziening en het omgevingsmanagement worden vormgegeven. Per project kan de communicatie daarom anders zijn. Hieronder wordt ingegaan op de specifieke voorwaarden:

- Het ministerie van KGG zal zich inspannen om communicatie zoveel als mogelijk met ondersteunend beeldend materiaal en perspectieven vanaf ooghoogte te voorzien. Voor kernenergie maakt een visualisatie op basis van een 3D model onderdeel uit van het locatieonderzoek. Hierin wordt ook vanuit ooghoogte het visuele effect in beeld gebracht. Deze weergave is binnenkort beschikbaar.
- In Borssele is in juli 2024 het Infopunt Energie Zeeland geopend. Het Infopunt is opgericht om de inwoners van Zeeland te informeren over de diverse energieprojecten die in de regio plaatsvinden. Het infopunt is een samenwerking tussen de ministeries van KGG en IenW, Hynetworks, TenneT, Provincie Zeeland en gemeente Borsele. Per 1 januari 2026 sluit dit infopunt haar deuren wegens de lage bezoekersaantallen. Het ministerie van KGG heeft onlangs ook een mobiel informatiepunt ingezet op verschillende markten en pleinen om op een laagdrempelige manier in gesprek te gaan met inwoners. Deze methode zal in de toekomst vaker ingezet worden.
- Voor het programma VAWOZ en de nieuwbouw kerncentrales is er vanuit het ministerie van KGG al een omgevingsmanager aangesteld. Dit zijn projecten waar het ministerie van KGG de initiatiefnemer is. Het aanstellen van een omgevingsmanager hoort bij de rol van de initiatiefnemer. Voor alle andere energieprojecten in Zeeland is het ministerie van KGG alleen het bevoegd gezag en heeft KGG dus geen rol bij het aanstellen van een omgevingsmanager. Het is daarom niet haalbaar om één omgevingsmanager aan te stellen voor alle energieprojecten in Zeeland. Onderling is er veel contact tussen de verschillende omgevingsmanagers in Zeeland. Zij beoordelen per situatie hoe zij een integrale aanpak kunnen faciliteren.
- Over de voorwaarde waarin wordt gevraagd om een meldpunt voor overlast gaat het ministerie van KGG graag met de regio in gesprek. Allereerst om duidelijk te krijgen waar exact de zorg zit en met welk doel dit gewenst is. Het realiseren van zo'n meldpunt zou onderdeel kunnen zijn van gesprekken in het kader van het Rijk-Regiopakket.

Hoe zit het met andere Rijksenergieprojecten in de regio?

In het informatiecentrum dat genoemd wordt in deze voorwaarden is ook een overzicht te vinden van de andere relevante Rijksenergieprojecten. Andere projecten hebben hun eigen omgevingsmanagers en ondersteunen hun projecten met beeldend materiaal en perspectieven. TenneT gebruikt bijvoorbeeld bij veel projecten de 'Projectatlas' waar met 360 graden foto's al vroegtijdig in het proces een goed beeld van de toekomstige situatie kan worden gekregen. Ook werkt TenneT met vaste omgevingsmanagers in de regio die op de hoogte zijn van alle projecten en ontwikkelingen. Voor het waterstofnetwerk Zuidwest-Nederland en programma VAWOZ wordt bij toelichtingen en informatieavonden ook met beeldend materiaal gewerkt.

Borselse voorwaarde 5.3 Eerlijkheid over draagvlak

Inhoud

Belang

Inwoners vinden dat niet gezegd kan worden dat er draagvlak is voor projecten omdat nooit is gemeten onder de inwoners van de gemeente Borsele. Daarom willen de inwoners een onafhankelijk en extern onderzoek naar draagvlak.

Borselse voorwaarde 5.3

Na het verstrekken van de allesomvattende informatie (zie 5.1) over alle projecten aan de inwoners een extern onderzoek om het draagvlak te peilen onder alle inwoners van de gemeente Borsele.

Reactie voor een gesprek vanuit het ministerie van KGG

Over deze voorwaarde kan nu al een concrete toezegging worden gedaan. Na de zomer van 2025 zal een bewonersonderzoek worden gehouden in de vier gebieden in Nederland waar de Rijksoverheid locaties onderzoekt, dus ook in het Sloegebied en Terneuzen. Dit onderzoek wordt uitgevoerd door een onafhankelijk adviesbureau. Met dit onderzoek wordt getoetst in hoeverre bepaalde issues spelen, vragen/zorgen leven en welke kansen worden gezien, en in welke mate dat is. We toetsen deze aanpak bij lokale overheden en maatschappelijke organisaties. Op basis van deze informatie vormt het ministerie van KGG zich, tezamen met overige informatie uit de omgeving, o.a. uit het participatietraject, een beeld van het draagvlak. Dit zal worden beschreven in het hoofdstuk 'Omgeving' van de Integrale Effecten Analyse (IEA) en dient als beslisinformatie voor de keuze voor een locatie voor de betreffende ministers.

Hoe zit het met andere Rijksenergieprojecten in de regio?

Bij alle Rijksenergieprojecten zoals de nieuwe hoogspanningsverbinding 380 kV Zeeuws-Vlaanderen en het programma VAWOZ geldt dat draagvlak mee wordt genomen in de Integrale Effecten Analyses (IEA) die worden opgesteld hiervoor. Voor de nieuwe hoogspanningsverbinding 380 kV Zeeuws-Vlaanderen wordt de Integrale Effecten Analyse (IEA) naar verwachting in mei 2026 gepubliceerd en voor het programma VAWOZ medio 2026. Voor de aanleg van het waterstofnetwerk Zuidwest-Nederland geldt dat de plan MER/concept Voorkeursalternatief en Integrale Effecten Analyse (IEA) in het laatste kwartaal van 2025 ter inzage zullen worden gelegd.

Voorwaardenpakket 6 (Bouw)overlast

In dit voorwaardenpakket staan voorwaarden die mogelijke overlast van bouw moeten tegengaan.

Borselse voorwaarde 6.1 Normering, overtreding en handhaving

Inhoud

Belang

In deze voorwaarde wordt aangegeven dat de inwoners geen mogelijke overlast willen van geluid, stof, licht, trillingen en uitstoot bij bouw. Dit is belangrijk in het kader van welzijn, gezondheid en leefbaarheid.

Borselse voorwaarde 6.1.

- Nulmeting door onafhankelijk bureau.
- Metingen moeten plaatsvinden op de rand van het Sloegebied en in de vier Sloedorpen. Op deze meetpunten meetinstrumenten laten staan om gedurende de bouw waarnemingen te meten.
- Deze actuele waarden moeten ten alle tijden inzichtelijk zijn voor de burgers. Bijvoorbeeld op de website van de gemeente.
- Constante nulmeting, dag + nacht, gedurende 1 jaar. Reken dit resultaat om naar gemiddelden van de volgende tijdvakken: weekdays ma t/m vr 7:00 – 19:00, avond/nacht 19:00 – 7:00, weekends vr 19:00 – ma 7:00.
- Gemiddelden van de tijdvakken mogen niet met meer dan 5% worden overschreden. Deze gemiddelden moeten openbaar gemaakt worden.
- Nulmeting zoals beschreven dient uitgevoerd te worden voor: geluid, stof, licht, trillingen, uitstoot.
- Toevoeging m.b.t. geluid: Een waarde van 10 decibel onder de op dat moment geldende wettelijke norm mag niet overschreden worden. Bij overschrijding van genoemde grenzen van meer dan 30 minuten per 24 uur dienen de werkzaamheden per direct stilgelegd te worden. De werkzaamheden mogen pas weer hervat worden nadat er passende maatregelen zijn getroffen waarbij de gestelde grenzen weer gerespecteerd worden.
- Daarnaast geldt er een boetebedrag van €25.000,- per overtreding. Dit dient terecht te komen in het speciaal ingerichte fonds t.b.v. de leefbaarheid in de gemeente Borsele.

Reactie voor een gesprek vanuit het ministerie van KGG

Hoe aan deze voorwaarde wordt voldaan, wordt verder onderzocht binnen de projectprocedure. In het plan-MER, dat nu wordt opgesteld, onderzoekt het ministerie van KGG welke vormen van hinder kunnen optreden tijdens de bouw, zoals geluid, luchtverontreiniging, stof, trillingen en uitstoot. Na de voorkeursbeslissing worden deze aspecten in het project-MER specifiek uitgewerkt, met berekeningen op basis van de gekozen locatie en met de specifieke kerncentrales die daar gerealiseerd worden.

De technologieleverancier is uiteindelijk verantwoordelijk voor het naleven van de geldende wet- en regelgeving op het gebied van geluidsbelasting, luchtkwaliteit, stofverspreiding, trillingen en uitstoot tijdens de bouw. Hiervoor voert de leverancier metingen uit en stelt hij een uitvoeringsplan op.

Voor bouwgeluid gelden algemeen geldende geluidseisen, zoals vastgelegd in het Besluit bouwwerken leefomgeving. Volgens dit besluit mag het bevoegd gezag alleen soepelere, maar géén strengere eisen stellen. De overheid kan dus niet eenzijdig strengere geluidsnormen of boetes opleggen. Tijdens de bouw zal moeten worden gestreefd naar een zo goed mogelijke beperking van geluidsoverlast. Ook de omgeving wordt hierbij betrokken.

Hoe zit het met andere Rijksenergieprojecten in de regio?

Deze voorwaarde is niet direct van toepassing op het programma VAWOZ 2031-2040 omdat dit een onderzoeksprogramma is en geen projectprocedure ten behoeve van vergunningverlening. Bij zowel de aanleg van een nieuwe hoogspanningsverbinding 380 kV Zeeuws-Vlaanderen als het waterstofnetwerk Zuidwest-Nederland moet de initiatiefnemer zich houden aan eisen die worden gesteld in de vergunning.

Borselse voorwaarde 6.2 Communicatie en inspraak voor en tijdens de bouw

Inhoud

Belang

De inwoners vinden het belangrijk dat inwoners van de gemeente Borsele betrokken blijven bij de projecten in de omgeving omdat er zoveel op de inwoners afkomt.

Borselse voorwaarde 6.2

- De huidige groep laten voortbestaan (Borselse Voorwaarden Groep en lokale experts) t.b.v. continuïteit
- Versterking toezicht door gemeente/provincie (ambtenaren + handhaving)
- Stel een onafhankelijke coördinator aan tussen bouwer, burger en overheid
- Bestaande 24/7 klachtlijn behouden
- Ondersteuning dorpsraden met expertise vóór en tijdens de bouw met onafhankelijke deskundigen
- De energietransitie vast onderdeel maken in het leerplan van basisscholen, voortgezet, middelbaar en hoger onderwijs. Denk ook aan excursies en gastlessen.

Reactie voor een gesprek vanuit het ministerie van KGG

Betrokkenheid van bewoners en andere stakeholders is blijvend van belang, zowel voor, tijdens als na de bouw. Per fase zal samen met regio en bewoners worden gekeken hoe hier het beste invulling aan kan worden gegeven. Zo is het ministerie van KGG in deze fase regelmatig in gesprek met bewonersgroepen, vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties, bedrijven en decentrale overheden om hen te betrekken bij het proces rond de mogelijke komst van de twee nieuwe kerncentrales in hun regio.

- Het ministerie van KGG gaat graag met de regio in gesprek over de inzet van een onafhankelijk coördinator, om samen te verkennen waar precies de behoefte ligt en met welk doel dit wordt voorgesteld.

- Het ondersteunen van dorpsraden met aanvullende expertise kan worden meegenomen in de gesprekken over het Rijk-Regiopakket.
- Het ministerie gaat ervan uit dat met de bestaande klachtenlijn wordt gedoeld op die van de RUD Zeeland. Er zijn op dit moment geen signalen dat deze klachtenlijn zal verdwijnen.
- Scholen bepalen zelf de inhoud van hun leerplannen. Het ministerie gaat hierover graag in gesprek om te verkennen wat de behoeften zijn en hoe kennisdeling kan worden gefaciliteerd. Er zijn ook al initiatieven, zoals de recent gestarte minor nucleaire energie aan de Hogeschool Zeeland.

Voor twee van de voorwaarden ligt de verantwoordelijkheid bij provincie en gemeente:

- Verantwoordelijkheid voor het voortbestaan van de Borselse Voorwaarden Groep: hiervoor verwijzen wij u graag naar de reactie van de gemeente Borsele die gelijktijdig met deze reactie wordt gepubliceerd.
- Versterkt toezicht door gemeente/provincie: hiervoor verwijzen wij u graag naar de reacties van de gemeente Borsele en de provincie Zeeland die gelijktijdig met deze reactie wordt gepubliceerd.

Hoe zit het met andere Rijksenergieprojecten in de regio?

Bij de uitwerking van deze voorwaarden zal ook gekeken worden waar deze relevant zijn voor andere Rijksenergieprojecten in de regio.

Borselse voorwaarde 6.3 Respecteer de zondagsrust
--

Inhoud

Belang

Rond het Sloegebied past de zondagsrust in de cultuur. De inwoners willen respect voor de zondagsrust in dorpen.

Borselse voorwaarde 6.3

Zondagsrust respecteren en handhaven; uitzonderingen i.o.m. coördinator (6.2). Geen bouwactiviteit & transporten op zondag.

Reactie voor een gesprek vanuit het ministerie van KGG

Uit de Third Party Review (TPR) blijkt dat technologieleveranciers in principe 5,5 werkdagen per week werken. Er zijn echter bouwwerkzaamheden die continu moeten doorgaan of bij uitloop alsnog moeten worden uitgevoerd. Daarom kan het voorkomen dat er, indien nodig, ook op zondag bouwactiviteiten en transport plaatsvinden. Daarnaast wordt het terrein ook zeven dagen per week beveiligd en zullen er uit oogpunt van de veiligheid ook op zondag mensen aanwezig zijn op de bouwplaats. De inzet is om in het vervolgproces, benodigd voor de (voorbereiding van) de bouw van kerncentrales met de betrokken partijen afspraken te maken

over de wijze waarop hinder zo veel mogelijk beperkt kan worden, daarbij is ook de zondagsrust onderwerp van gesprek.

Hoe zit het met andere Rijkenergieprojecten in de regio?

Bij TenneT projecten wordt door aannemers doorgaans niet op zondag gewerkt, tenzij dit incidenteel vereist is voor werkzaamheden tijdens een Voorziene Niet Beschikbaarheid van het elektriciteitsnet (een korte periode dat een deel van het netwerk eruit ligt om een aansluiting mogelijk te maken) of bij incidenten. Dit zal zeer incidenteel voorkomen en er zal vooraf afstemming over plaatsvinden met de betrokken gemeente.

Voor het programma VAWOZ speelt dit niet omdat dit een onderzoeksprogramma is en niet een rijksprojectprocedure ten behoeve van vergunningverlening.

Voor de aanleg van het waterstofnetwerk Zuidwest-Nederland wordt onder normale omstandigheden niet in het weekend gewerkt.

Voorwaardenpakket 7 Eigenaarschap

In dit voorwaardenpakket staan voorwaarden die gaan over wie de energieprojecten in Nederland zou moeten beheren.

Borselse voorwaarde 7.1 Alle energieprojecten, en zeggenschap daarover in Nederlands beheer voor zover mogelijk

Inhoud

Belang

Inwoners vinden eigenaarschap en zeggenschap van belang om baas in eigen huis te blijven.

Borselse voorwaarde 7.1.

- Het eigendom van de kerncentrale moet in handen zijn van de nationale overheid of een aangewezen entiteit. Dit waarborgt de cruciale infrastructuur. Zeggenschap moet voor meer dan 51% in handen zijn van de Nederlandse staat.
- Aandelenparticipatie: de eigenaar van de kerncentrale moet open staan voor aandelenparticipatie door lokale partijen. Het minimum aandeel in handen van de Nederlandse staat moet groter dan 51% zijn.
- Bij wijzigingen in aandelenparticipatie willen we voorkomen dat eigenaarschap kan overgaan in andere (buitenlandse) handen. De gemeente Borsele moet zeggenschap hebben over wijzigingen die plaatsvinden, om zo de belangen van hun burgers te waarborgen.
- Eén bestuursorgaan voor het Sloegebied, bestaande uit betrokken lokale partijen.

Reactie voor een gesprek vanuit het ministerie van KGG

We begrijpen het belang en de wens over eigenaarschap en zeggenschap van de kerncentrales.

De staat (ministerie van KGG) is voornemens een beleidsdeelneming op te richten voor (de voorbereiding van) de bouw en de exploitatie van de te bouwen kerncentrales met de staat als enig aandeelhouder ². Een beleidsdeelneming is een onderneming waarbij de aandeelhoudersrol bij de beleidsverantwoordelijke minister wordt belegd, in dit geval de minister van KGG. De staat heeft als aandeelhouder op grond van de wet en de statuten verscheidene zeggenschapsrechten.

Zoals ook toegelicht in de Kamerbrief van 5 februari 2025 moet het mogelijk zijn dat investeerders met risicodragend kapitaal deelnemen in een of meerdere nieuwe kerncentrales, zowel in de bouw- als exploitatiefase. Hiermee kan (op termijn) mogelijk het aandeel van de staat worden gereduceerd.

Aandelenparticipatie door lokale partijen en/of lokale overheden lijkt in ieder geval tijdens de bouwfase hoogst onwaarschijnlijk. Het is in die fase financieel niet aantrekkelijk en het duurt erg

² Zie

https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2025D04708&did=2025D04708

lang voordat er mogelijk rendement wordt verwacht. Tijdens de exploitatiefase, dus als de bouw is afgerond, kan dit mogelijk aantrekkelijker worden. Het ministerie van KGG licht dit graag verder toe in een gesprek.

Wat betreft de zorg dat het eigenaarschap van aandelen kan overgaan in andere (buitenlandse) handen kan het ministerie van KGG meegeven dat bij een eventuele overdracht de staat zal letten op borging van publieke belangen zoals de betrouwbaarheid van de energievoorziening.

De vierde voorwaarde lijkt de wens in te houden om voor het industrieterrein Sloegebied één (nieuw) bestuursorgaan aan te wijzen of op te richten, dat bevoegd is voor vergunningverlening en handhaving voor alle bedrijven in het gebied. Dit is echter in strijd met de Omgevingswet waar de bevoegdheidsverdeling tussen overheidsorganen is geregeld. Daarom kan deze voorwaarde niet worden ingewilligd.

Hoe zit het met andere Rijksenergieprojecten in de regio?

Deze voorwaarde is niet relevant voor de andere projecten.

Voorwaardenpakket 8 Huisvesting, wonen, leefbaarheid en voorzieningen

In dit voorwaardenpakket staan voorwaarden die mogelijke overlast van bouw voor openbaar vervoer en tijdelijke huisvesting van arbeiders en de druk op bestaande voorzieningen moet tegengaan. Ook staan er voorwaarden die moeten zorgen dat de lokale economie meeprofiteert van de komst van energieprojecten.

Borselse voorwaarde 8.1 Behouden en uitbreiden openbaar vervoer

Inhoud

Belang

Inwoners willen het openbaar vervoer behouden en uitbreiden voor bewoners van de gemeente Borsele. In Hinkley is het openbaar vervoer bijna verdwenen als gevolg van het nieuw ingezette vervoer ten behoeve van arbeiders.

Borselse voorwaarde 8.1

Het ov moet in stand worden gehouden. Pendelbussen moeten apart aanbesteed worden, zodat dat niet ten koste gaat van eisen aan ov. Tevens moeten aparte opstap-parkeerplaatsen gerealiseerd worden.

Reactie voor een gesprek vanuit het ministerie van KGG

Het belang van openbaar vervoer voor de inwoners van Zeeland wordt door het ministerie van KGG onderschreven. Het thema openbaar vervoer zal dan ook worden meegenomen in het vervolgonderzoek. In welke vorm aan deze wens kan worden voldaan, wordt pas duidelijk in een later stadium van het project, nadat de voorkeursbeslissing is genomen.

Wat nodig is op het gebied van openbaar vervoer wordt onderzocht via het verkeersonderzoek en andere studies die plaatsvinden voorafgaand aan en na het locatiebesluit. Op basis van deze uitkomsten kunnen mogelijk later afspraken worden gemaakt tussen o.a. de nog op te richten beleidsdeelneming en de provincie Zeeland. De provincie Zeeland is namelijk verantwoordelijk voor het streekvervoer.

Hoe zit het met andere Rijksenergieprojecten in de regio?

Deze voorwaarde is niet relevant voor de andere projecten.

Borselse voorwaarden 8.2 en 8.3 Dorpen niet overbelasten: huisvesting voor werknemers/ Gemeentelijk beleid gericht op de huisvesting van arbeiders

Inhoud

Belang

Voor de bouw van twee kerncentrales zijn duizenden arbeidsmigranten nodig die gehuisvest moeten worden. De dorpen mogen niet overbelast worden hierdoor. Huisvestingsproblemen moeten worden voorkomen.

Borselse voorwaarde 8.2 Dorpen niet overbelasten: huisvesting voor werknemers

- Transparant actieplan en uitvoeringsprogramma en ruime inspraak van lokale bevolking.
- Minimaal 80% van de werknemers wordt centraal opgevangen en/of buiten de grenzen van de gemeente Borsele.
- Gezinnen & langblijvers rond of in dorpen laten wonen door nieuwe duurzame (flex)woningen te bouwen, in een stijl passend bij het dorps karakter (cultureel erfgoed)
- De te bouwen centrale opvanglocaties dienen te voldoen aan de normen zoals deze gesteld zijn door adviescommissie Roemer
- Huisvestingsplan en de huisvesting dient klaar te zijn voor de bouw van de 9 projecten
- Huisvesting van arbeidsmigranten in dorpskernen reguleren door middel van gemeentelijke verordening
- Bij tijdelijke bouw dienen huizen recyclebaar te zijn.
- Bij vaste bouw moet er rekening gehouden worden met het behoud van het karakteristieke dorpszicht.

Borselse voorwaarde 8.3 Gemeentelijk beleid gericht op de huisvesting van arbeiders

- Beleid huisvesting drie jaar voor aanvang bouw gereed
- Bevolking betrekken bij opstellen
- Evalueren van beleid na drie jaar met bevolking/bedrijven/werknemers.

Reactie voor een gesprek vanuit het ministerie van KGG

De invulling van dit thema is belangrijk en vindt altijd plaats in samenwerking met de provincie en gemeente. De mate van impact van de huisvesting van tijdelijke arbeidskrachten wordt daarom meegenomen in de Integrale Effecten Analyse (IEA), zodat de effecten per regio met een potentiële locatie kunnen worden vergeleken. In de IEA worden onder andere de volgende vragen onderzocht:

- hoeveel tijdelijke arbeidskrachten nodig zijn,
- wat de impact is op wonen, economie, werkgelegenheid, zorg, onderwijs en het sociaal-maatschappelijk klimaat,
- Lijken de tijdelijke arbeidskrachten te passen in een regio

Ervaringscijfers van andere grootschalige internationale projecten worden gebruikt om meer inzicht te krijgen in de aard en schaal van de huisvestingsbehoefte. In deze fase is dat beeld nog niet volledig. Het is nog niet duidelijk wanneer er een betere inschatting kan worden gemaakt. Uiteindelijk zal de nog op te richten deelneming dit vraagstuk o.a. met de gemeente en provincie verder uitwerken.

Hoe zit het met andere Rijksenergieprojecten in de regio?

Deze voorwaarde is niet relevant voor de andere projecten.

Borselse voorwaarde 8.4 Impact bouw: lokale bevolking niet de dupe!

Inhoud

Belang

De bouw wordt overal beperkt door stikstofregels, tekort aan aannemers en inflatie. De inwoners willen geen vertraging op ruimtelijke ontwikkelingen in de gemeente Borsele.

Borselse voorwaarde 8.4

- Het Rijk zorgt ervoor dat de bouw van de kerncentrales II & III en modificatie van KCB I en andere energieprojecten buiten de stikstofruimte van de gemeente Borsele blijft.
- De overheid ontwikkelt een nieuw programma dat voorziet in een blijvend voldoende en betaalbaar aanbod van aannemerij t.b.v. lokale woningbouw en onderhoud.
- Voorafgaand aan de komst van de energieprojecten eerst inzetten op tijdelijke/flexibele woningbouw.

Reactie voor een gesprek vanuit het ministerie van KGG

Aan de eerste voorwaarde kan niet worden voldaan. Er bestaat namelijk geen verdeling van stikstofruimte per gemeente. De mogelijkheid om te bouwen hangt af van de ecologische staat van bepaalde habitattypen in Natura 2000 gebieden. Als een habitatype al overbelast is in de buurt van een activiteit, wordt het moeilijker, en soms zelfs onmogelijk, om een omgevingsvergunning te verkrijgen. Dit betekent dat zowel het Rijk als gemeenten met hun projecten effect kunnen hebben op dezelfde Natura 2000-gebieden.

Het ministerie van KGG begrijpt de zorg omtrent het mogelijk verstoren van de woningmarkt en verkent graag welke passende oplossingen er zijn om de effecten op de woningmarkt te minimaliseren, daarbij kijken we ook naar de beschikbaarheid van aannemerij. Het ministerie van KGG gaat ook graag in gesprek over het inzetten van tijdelijke/flexibele woningbouw en de wenselijkheid daarvan.

Hoe zit het met andere Rijksenergieprojecten in de regio?

Voor de aanleg van het 380 kV hoogspanningsstation is de eerste voorwaarde relevant. TenneT moet op dit moment voorafgaand aan haar projecten, dus ook voor de aanleg voor het 380 kV hoogspanningsstation, een stikstofberekening uitvoeren. Als de depositie te hoog is wordt gekeken of dit teruggebracht kan worden met de hulp van ander bouw materiaal, bijvoorbeeld elektrische bouw machines.

Ook voor het waterstofnetwerk Zuidwest-Nederland wordt gekeken naar de stikstofbelasting van de werkzaamheden en waar nodig en mogelijk wordt gekeken naar inzet van minder stikstof genererende technieken.

Voor Programma VAWOZ wordt de impact van stikstof ook beoordeeld als onderdeel van het thema Natuur. Het programma VAWOZ is echter een breder onderzoeksprogramma en geen rijksprojectprocedure ten behoeve van vergunningverlening op het gebied van stikstof.

Borselse voorwaarde 8.5 Voorzieningen ten behoeve van de werknemers
--

Inhoud

Belang

De inwoners zien een risico voor druk op maatschappelijke voorzieningen.

Borselse voorwaarde 8.5

Maatschappelijke voorzieningen worden extern geworven en specifiek voor de werknemers op de bouwplaats gebruikt om de druk op de maatschappelijke voorzieningen in Borsele te beperken.

Reactie voor een gesprek vanuit het ministerie van KGG

Momenteel is deze voorwaarde nog moeilijk te beoordelen. Per fasering zal het verschillen hoeveel druk er wordt uitgeoefend op maatschappelijke aspecten van de regio. Voor het verder kunnen uitwerken van deze voorwaarde zal moeten worden gewacht tot de inkoopprocedure voor het project is volbracht en welke maatregelen deze opdrachtnemer zelf kan nemen. In de tussentijd gaat het ministerie van KGG graag met de regio in gesprek om te kijken waar de exacte zorgen zitten, over welke maatschappelijke voorzieningen nadere afspraken moeten worden gemaakt en of aanvullend beleid nodig is.

Hoe zit het met de andere Rijksenergieprojecten in de regio?

Deze voorwaarde is niet relevant voor de andere projecten.

Borselse voorwaarde 8.6 Lokale ondernemers laten profiteren van energieprojecten

Inhoud

Belang

De inwoners zien kansen voor lokale inwoners en willen dat lokale ondernemers duidelijk afspraken krijgen over welk profijt zij hebben van energieprojecten in de gemeente.

Borselse voorwaarden 8.6

- Lokale ondernemers in de gemeente Borsele krijgen voorrang bij het inhuren van bedrijven door de hoofd- en nevenaannemers. Dit kan bijvoorbeeld (maar niet uitsluitend) gaan om bedrijven op het gebied van beveiliging, schoonmaak, communicatie, vertalen, bouw, (installatie)techniek, grondwerk, (wegen)bouwwerkzaamheden, groenvoorzieningen, recreatie, vervoer, scholing, medische verzorging, onderwijs en het verzorgen van het eten en drinken op de bouwplaats en in de restaurants bij de bouwplaats.
- Om de waterstoffabriek van voldoende zoetwater te voorzien, moet er zoetwater worden getransporteerd naar Zeeland. Zorg ervoor dat die waterleiding voldoende capaciteit heeft, zodat ook de landbouw en fruitteelt hieraan water kunnen onttrekken in droge perioden. Dit zorgt ervoor dat misoogsten voorkomen/verminderd worden, zodat de voedselprijzen niet stijgen door de schaarste die anders ontstaat, omdat de gewassen slecht groeien door een tekort aan water. Dit komt dus niet alleen de landbouw/fruitteelt, maar de hele gemeenschap, ten goede.

Reactie voor een gesprek vanuit het ministerie van KGG

Het ministerie van KGG zal onderzoeken wat de mogelijkheden zijn binnen de geldende juridische kaders om lokale ondernemers te betrekken bij de bouw en ingebruikname van de kerncentrales.

Wat betreft de zorg over voldoende beschikbaarheid van zoetwater: Rijk en regio hebben met elkaar afgesproken in het Ruimtelijk Arrangement dat in juni 2025 is ondertekend dat zij de beschikbaarheid van zoetwater voor industriële processen vooraf toetsen en daarmee borgen in besluitvorming over vergunningverlening

Hoe zit het met andere Rijksenergieprojecten in de regio?

Zowel TenneT als Gasunie schakelen vaak al lokale partijen in via de aannemers waar zij mee werken.

Specifiek over de tweede voorwaarde: de productie van waterstof komt terug in het programma VAWOZ. Voor de productie van waterstof is water nodig. De productie hiervan kan gebruik maken van verschillende bronnen waaronder water uit de Westerschelde. Vanwege het gebrek aan zoetwater op de locatie is het waarschijnlijk dat gebruik gemaakt zal worden van ontzouting in combinatie met andere kwaliteitsverhogende stappen. Programma VAWOZ is een breder onderzoeksprogramma en geen rijksprojectprocedure ten behoeve van vergunningverlening door een initiatiefnemer. Op dit moment is er binnen het programma VAWOZ nog geen sprake van concrete initiatiefnemers voor waterstofproductie. Daarom is er nog geen inschatting te maken welke mogelijkheden hier zijn met de lokale landbouw.

Voorwaardenpakket 9 Onderwijs, kennis en economische ontwikkeling

In dit voorwaardenpakket staan voorwaarden die gaan over de ondersteuning van lokale onderwijsinstellingen en de oprichting van een duurzame energiecampus Zeeland.

Borselse voorwaarde 9.1 Ondersteuning lokale onderwijsinstellingen

Inhoud

Belang

Het onderwijs in Zeeland staat onder druk en de groei aan (tijdelijke) inwoners en kinderen zal de organisatie van het onderwijs vermoeilijken. Vrijheid van onderwijs en het onderwijs aan anderstaligen mag het bestaande aanbod en kwaliteit van onderwijs niet schaden.

Borselse voorwaarde 9.1.

Zeeuwse scholenkoepels moeten regelruimte en volledige financiering krijgen om kinderen van werknemers op te vangen naar gelang hun eigen wensen en mogelijkheden.

Reactie voor een gesprek vanuit het ministeries van KGG en OCW

We begrijpen het belang en de wens om lokale onderwijsinstellingen te ondersteunen als er tijdelijk meer kinderen gebruik maken van het bestaande onderwijs. Op het moment dat meer leerlingen zich inschrijven bij schoolbesturen dan ontvangen zij daarvoor basis- en aanvullende bekostiging. Of daarbovenop aanvullende bekostiging aan de orde is vanwege de bijzondere situatie in Zeeland kan pas in een later stadium van het project beoordeeld worden.

We weten nog niet precies wat de impact van ~10.000 arbeidskrachten en een nog onbekend aantal kinderen op de omgeving zal zijn. Zo is het nog onduidelijk hoeveel werknemers permanent/tijdelijk gehuisvest worden en/of werknemers in weekenden naar hun gezinnen gaan of dat gezinnen zich ook vestigen. Momenteel brengt het ministerie van KGG op basis van internationale voorbeelden in kaart welke mogelijkheden er zijn om zoveel arbeidskrachten te huisvesten. Ook wordt opgehaald wat voor kansen en bedreigingen er zijn voor maatschappelijke en culturele voorzieningen (zoals ook kinderopvang en scholing), en voor het bedrijfsleven. Met de regio's van de potentiële locaties gaat het ministerie van KGG in gesprek zodat zij kan beoordelen wat er in welke regio wel/niet kan. De resultaten hiervan worden gepresenteerd in de Integrale Effecten Analyse (IEA).

Het ministerie van OCW gaat graag in gesprek met gemeenten (provincie), scholen en Stichting Ruimte-OK (Kenniscentrum voor onderwijshuisvesting en huisvesting kinderopvang) om te bepalen wat er nodig is om de onderwijskwaliteit op orde te houden. De definitieve afspraken over *waar, hoeveel en hoe* moeten vorm krijgen o.a. in overleggen tussen de nog op te richten deelneming, het ministerie van OCW en de regio waar uiteindelijk de bouwlocatie zal zijn.

Hoe zit het met andere Rijksenergieprojecten in de regio?

Deze voorwaarde is niet relevant voor de andere projecten.

Borselse voorwaarde 9.2 Duurzame energiecampus Zeeland

Belang

Het werk rond de energietransitie vraagt meer en toereikende scholing en het huidige onderwijssysteem en de lokale arbeidsmarkt is momenteel niet berekend om een snel veranderende vraag en toename van het aantal te scholen cursisten, scholieren en studenten te faciliteren.

Borselse voorwaarde 9.2.

Stel financiële middelen, kennis en regelruimte beschikbaar om een opleidingscentrum/kenniscampus op het gebied van de energietransitie (technisch: zon, wind, waterstof, batterijen, energietransport en energieconversie. En sociale wetenschappen: juridisch, gedragsleer, economisch. En landschapskunde en milieuwetenschap) te realiseren. De opleiding geeft baangarantie. Zorg dat deze kenniscampus binnen 5 jaar gerealiseerd is.

Reactie voor een gesprek vanuit het ministerie van KGG en het ministerie van OCW

Of aan deze voorwaarde kan worden voldaan, wordt duidelijk in een later stadium van het project.

Op dit moment wordt er gewerkt aan de versterking van de nucleaire kennisbasis en -infrastructuur. Dit gebeurt door te investeren in onderwijs op alle niveaus, onderzoek en innovatie. Er zijn in dat kader al verschillende stappen gezet zoals het oprichten van een Nuclear Academy, die mbo- en hbo-instellingen ondersteund in het opzetten van nucleaire onderwijsmodules (een voorbeeld hiervan is de minor aan Hogeschool Zeeland en het keuzedeel aan mbo-instelling Scalda), het inrichten van leerstoelen aan de TU Delft en het opzetten van onderzoeks- en innovatieregelingen.

Er wordt ook gezamenlijk met hogescholen, Regieorgaan SIA en het ministerie van KGG gewerkt aan de versterking van het hbo-onderwijs en onderzoek door het instellen van regionaal ingebedde kennishubs waarin onderwijs en onderzoek rondom nucleaire onderwerpen worden samengebracht en die verbinding leggen met het mbo- en wo-onderwijs in die regio. Hier worden momenteel verkenningen voor uitgevoerd, die in 2026 worden afgerond waarna duidelijk zal worden waar deze hubs mogelijk kunnen worden gerealiseerd.

Ook door Hogeschool Zeeland zal een verkenning worden uitgevoerd. Mocht worden besloten dat een kennishub in Zeeland terecht komt, dan zou er een link kunnen worden gelegd tussen deze hub en het Delta Climate Center die zich al richt op water, duurzaam voedsel en circulariteit en wellicht dat de bredere energietransitie kan worden meegenomen. Voor de uitbreiding van bij- en omscholingsactiviteiten in het kader van leven lang ontwikkelen (LLO) kan de LLO-katalysator ingezet worden door het ministerie van OCW voor begeleiding en expertise.

Hoe zit het met andere Rijksenergieprojecten in de regio?

Deze voorwaarde is niet relevant voor de andere projecten.

Voorwaardenpakket 10 Compensatie en schadeloosstelling

In dit voorwaardenpakket staan voorwaarden die gaan over compensatie en schadeloosstelling voor de impact van energieprojecten in de gemeente Borsele.

Borselse voorwaarde 10.1 Bovenwettelijke ruimtelijke compensatie voor alle projecten afzonderlijk

Inhoud

Belang

Inwoners verwachten veel negatieve impact van alle energieprojecten in de regio en willen hiervoor gecompenseerd worden met een onafhankelijk fonds voor ruimtelijke en maatschappelijke compensatie.

Borselse voorwaarde 10.1

- Een bovenwettelijk ruimtelijk compensatie van 4 á 5% van de bouwsom.
- Compensatie als een boete naar rato bij overschrijding van de bouwtijd en bouwsom
- Tijdens de exploitatie compensatie per Megawatt opgesteld vermogen. Dus proportioneel aan de hoeveelheid energie die wordt opgewekt een compensatie in de vorm van energie voor de regio.
- Minimaal 80% uit te keren in een fonds vanaf jaar 1.
- Het fonds wordt beheerd door een onafhankelijke stichting. Indexering is steeds van toepassing.
- Bovendien compensatie per Megawatt opgesteld vermogen voor verlenging huidige centrale in bedrijf.
- Compensatie naar rato: meeste impact meeste compensatie

Reactie voor een gesprek vanuit het ministerie van KGG

In de intentieverklaring³ is als “leidend principe” vastgelegd dat het Rijk-Regiopakket zich richt op het verminderen van de negatieve impact en ook op het structureel en toekomstbestendig versterken van de brede welvaart en heeft daarmee het doel om een win-win situatie op te leveren voor Zeeland en daarmee Nederland.

Het ministerie van KGG wil graag in samenwerking met de regio onderzoeken wat mogelijk is als het gaat om het toekomstbestendig versterken van de brede welvaart in de regio. Het ministerie van KGG zal met medeoverheden een financieel kader ontwikkelen voor alle voorwaarden die leiden tot kosten. Dit ten behoeve van het maken van eventuele afspraken in het kader van het Rijk-regiopakket.

Er zal goed moeten worden gekeken naar wat op grond van geldende wet- en regelgeving (waaronder staatssteunregels) mogelijk is en of wat gevraagd wordt past in het Nederlandse energiesysteem. Binnen deze kaders kan vervolgens gekeken worden welke voorwaarden proportioneel worden geacht.

Hoe zit het met andere Rijksenergieprojecten in de regio?

Er zijn meer voorbeelden waar het Rijk investeert in de brede welvaart van een regio gekoppeld aan de fysieke impact op de leefomgeving. Voorbeelden zijn de gebiedsinvesteringen Netten op

³ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2024/09/11/bijlage-2-intentieverklaring>

Zee. Om een verantwoorde inpassing van de windparken en de bijbehorende infrastructuur van het net op zee mogelijk te maken heeft het kabinet besloten tot een maatregelenpakket, waar 1,686 miljard euro voor is gereserveerd in het Klimaatfonds. Van dit bedrag zal 500 miljoen euro worden ingezet voor gebiedsinvesteringen die de leefkwaliteit in de omgeving van aanlandlocaties versterken. Voor Zeeland is daarvan in de eerste tranche 50 miljoen ter beschikking gesteld en in de tweede tranche 49 miljoen.

Borselse voorwaarde 10.2 Geld terugvloeien naar de regio
Borselse voorwaarde 10.3 Behoud en versterken van voorzieningen voor verschillende bevolkingsgroepen en leeftijden in alle dorpen
Borselse voorwaarde 10.5 Compensatie voor huishoudens/MKB

Inhoud

Belang

Verschillende aspecten komen hier aan bod: energieprojecten moeten aantoonbaar bijdragen aan de lokale economie, er moet lastenverlichting komen waarmee inwoners financieel voordeel krijgen ivm de energietransitie en Borsele moet aantrekkelijk worden als vestigingsplaats voor bedrijven, MKB-ers, onderwijsinstellingen en inwoners.

Borselse voorwaarde 10.2

Volledige wettelijke én bovenwettelijke compensatie tijdens de bouw.
Compensatie per opgesteld vermogen tijdens de exploitatie.

Borselse voorwaarde 10.3

Om de bestaande voorzieningen te behouden en te versterken als ook nieuwe voorzieningen toe te voegen is het noodzakelijk om een nader te bepalen structurele financiële compensatie te ontvangen vanuit de initiatiefnemer of rijksoverheid. Dit geldt voor alle voorzieningen (denk ook groene speelvoorzieningen voor kinderen, ontmoetingsplek voor ouderen en sportvoorzieningen voor jongeren).

Borselse voorwaarde 10.5

Goedkoop energiecontract voor inwoners
Stimulering verduurzaming

Reactie voor een gesprek vanuit het ministerie van KGG.

In welke vorm daadwerkelijk aan deze voorwaarden kan worden voldaan wordt pas duidelijk in een later stadium van het project. Hieronder volgen nog specifieke overwegingen over de voorwaarden die genoemd zijn.

Wat betreft voorwaarden 10.2 en 10.3: er zal worden gekeken wat mogelijk is op basis van de geldende wet- en regelgeving en de staatssteunregels. Dit zal behandeld worden bij het opstellen van het Rijk-Regiopakket.

Wat betreft voorwaarde 10.5: het ministerie van KGG gaat graag in gesprek om meer duidelijkheid te krijgen over het doel van deze voorwaarde en om eventuele mogelijkheden te verkennen op basis van de geldende wet- en regelgeving en de staatssteunregels.

Hoe zit het met andere Rijksenergieprojecten in de regio?

Zie het antwoord op voorwaarde 10.1

Borselse voorwaarde 10.4 Reductie overlast andere bedrijven in Sloegebied

Inhoud

Belang

Bedrijven binnen het Sloegebied veroorzaken geluidsoverlast en vervuiling. Inwoners willen graag naast minimalisering van de overlast die door de bouw van de kerncentrales wordt veroorzaakt ook reductie van overlast van andere bedrijven (door verduurzaming te versnellen).

Borselse voorwaarde 10.4

- Subsidiegelden om verduurzaming te stimuleren (niet ten koste van compensatiefonds)
- Strengere regels bij verstrekken vergunningen nieuwe bedrijven.

Reactie voor een gesprek vanuit het ministerie van KGG.

Het ministerie van KGG gaat graag met de regio in gesprek om duidelijk te krijgen waar exact de zorg zit en wat nodig en mogelijk is op grond van geldende wet- en regelgeving, gegeven de bevoegdheid van gemeenten en provincie als het gaat om vergunningverlening.

Hoe zit het met andere Rijksenergieprojecten in de regio?

Deze voorwaarde is niet relevant voor andere Rijksenergieprojecten.

Borselse voorwaarde 10.6 Schadeloosstelling, buiten het compensatiefonds om

Inhoud

Belang

Burgers en bedrijven raken mogelijk gedupeerd en lijden verlies/schade door een of meerdere projecten in het kader van de energietransitie. En moeten vaak (te) lang wachten op schadeloosstelling.

Borselse voorwaarde 10.6

- Algemene analyse en rapportage van de huizenprijzen in de gemeente: ontwikkeling sinds 2020, vergeleken met nationale trends, voor kleine, middelgrote en grote huizen in kernen en in buitengebied van de gemeente Borsele.
- Mogelijkheid tot gratis taxatie voor een 0-meting (andere bewijslast is ook mogelijk) denk aan WOZ-waarde, eerdere opbrengsten etc.
- Binnen 3 maanden afgehandeld door het Rijk. (Het Rijk kan dit indien van toepassing verhalen op de bouwer/exploitant etc.)
- Ten alle tijden buiten het compensatiefonds om.
- Aanvraag moet eenvoudig zijn.
- Rekening houden met inflatie/marktwaarde bij schadeloosstelling.

Reactie voor een gesprek vanuit het ministerie van KGG.

Het ministerie van KGG zal andere initiatieven uit het verleden raadplegen om te kijken wat er mogelijk en proportioneel is, binnen geldende wet- en regelgeving en staatssteunregels.

Hoe zit het met andere Rijksenergieprojecten in de regio?

Zie het antwoord hierboven.

Bijlage

Begrippenlijst

Organisaties	
Ministerie van KGG	Ministerie van Klimaat en Groene Groei
Ministerie van JenV	Ministerie van Justitie en Veiligheid
Ministerie van I&W	Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat
Ministerie van VWS	Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Ministerie van OCW	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Ministerie van BZK	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Ministerie van VRO	Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening
Door de staat nog op te richten deelneming voor de (voorbereiding van) de bouw en exploitatie van kerncentrales	Nucleaire Energie Organisatie Nederland B.V. (NEO NL)
Veiligheidsregio Zeeland	Samenwerkingsverband van Zeeuwse gemeenten dat verantwoordelijk is voor brandweezorg, rampenbestrijding, crisisbeheersing, geneeskundige hulpverlening en het handhaven van de openbare orde en veiligheid in de hele provincie Zeeland.
Rijkswaterstaat (RWS)	Uitvoeringsorganisatie van I&W die verantwoordelijk is voor het beheer en de ontwikkeling van rijkswegen, vaarwegen en wateren, en het beschermen van Nederland tegen overstromingen.
Waterschap Scheldestromen	Regionale waterbeheerder in Zeeland die zorgt voor waterveiligheid, schoon en voldoende water, het zuiveren van rioolwater en het beheer van polderwegen.
Amentum	Onafhankelijk engineering- en technologie organisatie, uitvoerder van de Third Party Review
North Sea Port	North Sea Port is een grensoverschrijdende haven die de havens van Gent, Terneuzen en Vlissingen omvat.
Regieorgaan SIA	Onderdeel van de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) dat het praktijkgericht onderzoek van hogescholen versterkt en financiert. Het stimuleert samenwerking tussen hogescholen, bedrijven en publieke instellingen om met praktijkgericht onderzoek maatschappelijke en economische vraagstukken op te lossen.
COVRA	Centrale Organisatie Voor Radioactief Afval, de enige organisatie in Nederland die verantwoordelijk is voor het verzamelen, verwerken en langdurig opslaan van al het radioactief afval, afkomstig van onder meer kerncentrales, ziekenhuizen en laboratoria. COVRA beheert het afval tot er een definitieve eindopslag is gerealiseerd.
EPZ	Elektriciteits-Produktiemaatschappij Zuid-Nederland, de grootste elektriciteitsproducent van Zeeland en eigenaar van de kerncentrale Borssele. Het bedrijf produceert daarnaast stroom met een windpark en zonnepark in Borssele.
TenneT	Landelijke beheerder van het hoogspanningsnet in Nederland, verantwoordelijk voor het transport van elektriciteit en het handhaven van de balans tussen vraag en aanbod op het net .

Gasunie	Nederlands staatsdeelneming die verantwoordelijk is voor het beheer en onderhoud van de infrastructuur voor het grootschalig transport en de opslag van gas in Nederland.
Stedin	Regionale netbeheerder die in Zuid-Holland, Utrecht en Zeeland verantwoordelijk is voor het aanleggen, beheren en onderhouden van het elektriciteits- en gasnetwerk voor ruim 2,3 miljoen huishoudens en bedrijven.
Algemene begrippen	
Bouwterreinen	Verschillende soorten terreinen die elk een specifieke functie hebben tijdens de bouwfase. Denk hierbij aan het hoofdterrein, opslagterreinen en werkterreinen.
Locatiekeuze	Het proces van het onderzoeken, vergelijken en selecteren van de meest geschikte locatie voor de bouw van nieuwe kerncentrales, dat resulteert in het voorkeursbesluit.
Voorkeursbesluit	Het formele besluit van de minister van KGG en de minister van VRO waarin de voorkeurslocatie voor de kerncentrales wordt vastgelegd op basis van uitgebreid onderzoek en participatie.
Initiatiefnemer	In huidige context het ministerie van Klimaat en Groene Groei of de door de staat nog op te richten beleidsdeelneming Nucleaire Energie Organisatie Nederland B.V.
Technologieleverancier	Ook wel 'vendor' of 'bouwer'. Een gespecialiseerde onderneming die de nucleaire technologie, het ontwerp en de hoofdcomponenten levert voor de bouw en veilige exploitatie van nieuwe kerncentrales, en die vaak ook betrokken is bij de realisatie, installatie en inbedrijfstelling van de centrale .
Medewerkers	Buitenlandse werknemers van de kerncentrales die huisvesting nodig hebben tijdens en/of na de bouw, vaak ook naar gerefereerd als arbeidsmigranten, personeel of arbeidskrachten.
Procedure- en omgeving begrippen	
Technische haalbaarheidsstudies	Drie potentiële technologieleveranciers van kerncentrales (EDF France, Westinghouse en KNHP) voerden de technische haalbaarheidsstudies uit op locatie Borssele (EPZ-terrein). Aan hen is gevraagd te onderzoeken of hun ontwerpen van de kerncentrales voldoen aan de Nederlandse wet- en regelgeving, of ze op een terrein binnen Borssele passen, wat een inschatting is van de benodigde bouwtijd en wat de geschatte kosten zijn. Een onafhankelijk bureau heeft de bevindingen vervolgens gecontroleerd in de zogenaamde Third Party Review (TPR).
Third Party Review (TPR)	Een onafhankelijk bureau (Amentum) heeft de resultaten van de technische haalbaarheidsstudies gecontroleerd.
Plan-MER	Rapport waarin de verwachte milieueffecten van de nieuwbouw van twee kerncentrales worden onderzocht en beschreven, zodat de minister van KGG het milieubelang kan meewegen bij het nemen van besluiten. Het opstellen van een Plan-MER is verplicht voor plannen die mogelijk aanzienlijke gevolgen voor het milieu kunnen hebben.
Project-MER	Rapport waarin de milieueffecten van een concreet project worden onderzocht en beschreven, zodat het bevoegd gezag deze informatie kan meenemen bij het besluit over bijvoorbeeld een

	vergunning. Het opstellen van een Project-MER is verplicht voor projecten die mogelijk aanzienlijke milieuschade kunnen veroorzaken, en maakt deel uit van de vergunningsprocedure.
Integrale Effectenanalyse (IEA)	Analyse op de effecten van verschillende thema's rondom de nieuwbouw van de kerncentrales zoals milieu, toekomstvastheid, techniek, kosten en omgeving.
Passende beoordeling	Een verplichte, gedetailleerde analyse van de effecten van een plan of project op Natura 2000-gebieden, wanneer niet vooraf kan worden uitgesloten dat er significante negatieve gevolgen zijn voor de instandhoudingsdoelstellingen van deze beschermde natuurgebieden.
Rijksinpassingsplan	Ruimtelijk plan met dezelfde juridische status als een bestemmingsplan, maar het wordt niet door de gemeenteraad vastgesteld, maar door de rijksoverheid wanneer er sprake is van projecten van nationaal belang, zoals grote energieprojecten.
(Zeeuwse) omgevingsvisie	Strategisch lange termijnplan van de Provincie Zeeland waarin de doelen, ambities en beleidskaders voor de fysieke leefomgeving tot 2050 zijn vastgelegd, met bijzondere aandacht voor onderwerpen als wonen, economie, natuur, klimaat en leefbaarheid.
Exploitatiefase	Begint zodra de bouw is afgerond en de centrales officieel in gebruik worden genomen. In deze fase neemt de exploitatieorganisatie het beheer en de bedrijfsvoering van de kerncentrales over.
Technische- en energie begrippen	
Restwarmte	De warmte die als bijproduct vrijkomt bij het opwekken van elektriciteit door kernsplijting en die niet meer economisch rendabel kan worden gebruikt binnen het eigen proces.
Electrolyzers	Apparaten die water splitsen in waterstof en zuurstof met behulp van elektrische stroom, via een proces dat elektrolyse heet. Dit proces biedt een CO ₂ -vrije manier om waterstof te produceren, mits de benodigde elektriciteit afkomstig is van duurzame bronnen zoals zon of wind.
Netcongestie	Betekent dat het elektriciteitsnet zijn maximale transportcapaciteit heeft bereikt, waardoor er tijdelijk of structureel geen ruimte meer is om extra stroom te vervoeren.
Leveringszekerheid	De mate waarin men verzekerd is van een ononderbroken en betrouwbare levering van elektriciteit wanneer daar vraag naar is. Het gaat erom dat het elektriciteitsnet continu voldoende stroom kan leveren aan huishoudens, bedrijven en andere afnemers zonder uitval of onderbreking.
Vispassages	Waterbouwkundige constructies die ervoor zorgen dat vissen barrières zoals dammen, stuwen, sluizen of gemalen kunnen passeren, zodat ze hun natuurlijke migratieroutes kunnen volgen
Andere rijks initiatieven	
Programma VAWOZ	Programma Verbindingen Aanlanding Wind Op Zee (VAWOZ), is een landelijk onderzoeks- en besluitvormingsprogramma van het ministerie van KGG. Het programma richt zich op de periode 2031-2040 en onderzoekt hoe de grote hoeveelheid windenergie die op zee wordt opgewekt, via stroomkabels en waterstofleidingen veilig, efficiënt en met zo min mogelijk impact op mens en natuur aan

	land kan worden gebracht en aangesloten op het elektriciteitsnet of het toekomstige waterstofnetwerk.
380 kV Zeeuws-Vlaanderen	Grootschalig infrastructuurproject voor elektriciteit in Zeeland, gericht op de aanleg van een nieuwe 380.000 volt (380 kV) hoogspanningsverbinding tussen Terneuzen en de bestaande 380 kV-hoogspanningsverbinding Borssele–Rilland (project Zuid-West 380 kV West). Het project omvat ook de bouw van een nieuw 380/150 kV-hoogspanningsstation in of nabij Terneuzen.
Waterstofnetwerk Zuidwest-Nederland	Grootschalig infrastructuurproject waarbij een ondergrondse leiding wordt aangelegd voor het transport van waterstofgas tussen de Belgische grens, Vlissingen en Moerdijk.
Veiligheidsmonitor Zeeland	Jaarlijks geactualiseerd instrument waarmee de provincie Zeeland inzicht krijgt in de actuele veiligheidssituatie en de ontwikkelingen daarin. Deze monitor brengt zowel de objectieve veiligheid (zoals geregistreeerde criminaliteit en incidenten) als de subjectieve veiligheid (het veiligheidsgevoel van inwoners) in kaart. De resultaten zijn gebaseerd op diverse databronnen, waaronder politieregistraties en enquêtes onder inwoners.
SDE++	De SDE++ (Stimulering Duurzame Energieproductie en Klimaattransitie) is een Nederlandse subsidieregeling die bedrijven en non-profitorganisaties ondersteunt bij het grootschalig opwekken van duurzame energie en het verminderen van CO ₂ -uitstoot.
MIEK	Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat. Dit is een programma van de Nederlandse overheid dat samen met netbeheerders en het bedrijfsleven wordt uitgevoerd om de ontwikkeling en aanleg van energie-infrastructuur voor de energietransitie te versnellen en te coördineren.
Delta Climate Center (DCC)	Kennisinstituut in Vlissingen dat zich richt op onderzoek, onderwijs en innovatie rond de grote maatschappelijke uitdagingen van delta's, zoals klimaatverandering, zeespiegelstijging, verduurzaming en leefbaarheid. Het centrum is een samenwerking tussen Zeeuwse kennisinstellingen (Scalda, HZ, UCR, WMR) en de universiteiten van Utrecht en Wageningen.
Nuclear Academy	Samenwerkingsinitiatief van NRG PALLAS en TU Delft met steun van het ministerie van KGG, gericht op het opbouwen van een ecosysteem voor nucleair technologische opleidingen en trainingen in Zeeland. Het doel is om de instroom van gekwalificeerd personeel voor de nucleaire sector te stimuleren en overheden en bedrijven te voorzien van de benodigde kennis om de Nederlandse nucleaire ambities veilig en verantwoord te realiseren.
Klimaatfonds	Fonds dat financiële middelen beschikbaar stelt voor extra maatregelen die bijdragen aan het behalen van de klimaatdoelen, zoals vastgelegd in de Klimaatwet.
Juridische begrippen	
Omgevingsvergunning	Integrale vergunning die toestemming verleent voor bepaalde-activiteiten die de fysieke leefomgeving beïnvloeden, bedoeld om de fysieke leefomgeving te beschermen.
Omgevingswet	Wet die alle regels met betrekking tot de fysieke leefomgeving bevat.

Staatssteun	Situatie waarin een overheid (nationaal, regionaal of lokaal) een onderneming een financieel voordeel verschaft, bijvoorbeeld via subsidies, belastingvoordelen, goedkope leningen of grondprijzen, waardoor die onderneming een economisch voordeel krijgt dat zij onder normale marktomstandigheden niet zou hebben verkregen.
-------------	--